

**XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2013. április 16-18.
Nemzeti Köszolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar**

**A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható
távoltartás elméleti és gyakorlati kérdései**

Jelige: *RayLewis52*

Dolgozat lezárásának időpontja: *2012. október*

Összefoglaló

Az elmúlt évtizedben szignifikánsan megfigyelhető, és az általános közhangulatot is mindinkább áthatotta az egyre gyakrabban előforduló, és a média által nyilvánosságra is hozott, családon belüli erőszak előfordulási eseteinek kiugróan magas száma, valamint az ellene való hatékonyabb fellépés szükségessége. Már főiskolai hallgatóként és rendőrtisztként sem tudtam elfogadni azokat az általánosított vélekedéseket, melyek szerint a fent említett esetekben rendőrség csak akkor lép fel, ha „vér folyik”, ezért, ha ki is mennek egy családi viszályhoz, érdemben nem tudnak, vagy nem akarnak intézkedni. Az utóbbi évtizedekben, leginkább a rendszerváltást követően megváltoztak a hasonló, „erőszakos” esetekre – legalábbis – átmeneti megoldást jelentő, őrizetbe vétel feltételei. A büntetőeljárásról szóló törvény normatív szinten ezzel kapcsolatban bár alig módosult, viszont az alkalmazás köre, az ügyészi panaszelbírálás gyakorlata a korábbiaknál sokkal szűkebb körben teszi lehetővé a fogvatartás minden formáját.

A családon belüli erőszak, mint önálló tényállás, (még) nem definiált a büntetőjogban. A család, és a hozzátartozók fokozott védelme ugyan néhány tényállásnál minősítő körülmény, de összességében nem alkalmas a probléma komplex kezelésére. Jogvédők, feminista mozgalmak olyan megoldásokért szálltak harcba már a múlt század utolsó harmadában, amelyek a büntetőjogi büntetés megállapítását megelőzően is alkalmasak arra, hogy a veszélyhelyzet elhárítása érdekében a bűncselekménynek vagy szabálysértésnek sem minősülő, zárt családi térben elkövetett sanyargatásokat, megaláztatásokat és megaláztatásokat megszakítsa. Olyan eszközöket akartak, amelyek nem a gyengébbet kényszerítik megfutamodásra, menekülésre, hanem a fékeket vesztett, helyzetével, erejével visszaélővel érzékeltetik, a „többé nem magánügy, amit otthon művelsz!” jegyében.

Dolgozatomban azt mutatom be, hogyan vált „közügygyé” az, amiről korábban nem beszéltek. Hogyan „szűrődött át” az európai és a magyar jogi gondolkodásba: hatékony eszközt kell biztosítani a rendőrség és a bíróság részére az agresszorral szembeni fellépéshez. Végig követem a polgári eljárásjogtól kissé „rendszeridegen”, de rendszertanilag mégis inkább ide kapcsolható, a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. tv. törvény (továbbiakban Hke. tv.) ellentmondásoktól nem mentes megalkotási folyamatát és viszonylag rövid alkalmazási gyakorlatát, kitekintve a büntetőjogban már jóval korábban bevezetett, részben hasonló célokból alkalmazni rendelt, de a gyakorlatban nem kielégítően működő távoltartásra, mint kényszerintézkedésre is.

A dolgozatban javaslatot teszek a jogszabályi háttér hiányosságainak, ellentmondásainak, koherencia-zavarainak kiküszöbölésére, és az általam elgondolt továbblépés lehetőségeire egyaránt.

Tartalomjegyzék

Összefoglaló.....	0
I. A családon belüli erőszak.....	4
II. Történeti áttekintés	5
II. 1. Nemzetközi kitekintés	5
II. 1. 1. Az ENSZ a családon belüli erőszakról	5
II. 1. 2. Európai jogalkotás, európai dokumentumok.....	6
II. 1. 3. A távoltartás korai előzményei: a Duluth modell.....	8
II. 1. 4. A távoltartás osztrák modellje	9
II. 2. A családon belüli erőszak elleni fellépés és a távoltartás gondolatának megjelenése a magyar jogalkotásban.....	11
II. 2. 2. Távoltartás a büntető-eljárásban	13
II. 2. 3. A hatályos jogszabály megszületése	15
III. A 2009. évi LXXII. tv. főbb rendelkezései.....	18
III. 1. A törvényben használt fogalmak	18
III. 2. A hozzátartozók közötti erőszak megelőzését szolgáló intézményrendszer és jelzési kötelezettség	19
III. 3. Az ideiglenes megelőző és megelőző távoltartás közös szabályai.....	19
III. 3. 1. Az ideiglenes megelőző távoltartás eljárási szabályai	20
III. 3. 2. Az ideiglenes megelőző távoltartási határozat tartalma	20
III. 3. 3. Az ideiglenes megelőző távoltartó határozat közlése.....	21
III. 3. 4. Jogorvoslat az ideiglenes megelőző távoltartó határozattal szemben.....	21
III. 4. A megelőző távoltartás.....	22
III. 5. Speciális rendelkezések.....	23
III. 6. Felhatalmazó, záró rendelkezések	24
IV. A távoltartással kapcsolatos jogalkalmazási tapasztalatok	25
IV.1. A rendőrség tapasztalatai	25
IV. 2. Ügyészségi tapasztalatok	31
IV. 3. A bíróságok jogalkalmazási tapasztalatai	36
V. Összefoglalás, javaslatok	39
Felhasznált irodalom.....	43

Bevezetés

A 115/2003. (X.28.) Országgyűlési Határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról az alábbi megállapításokat tartalmazza a családon belüli erőszak témáját érintően: „A családon belüli erőszakról nem rendelkezünk reális ismeretekkel, azt azonban tudjuk, hogy nem ritka és elszigetelt jelenség a magyar társadalomban. A gyermekek, a nők, az öregek, a gyengébbek bántalmazása sok családban az életmód része, a kisközösségi kommunikáció elfogadott formája.”¹

A családon belüli erőszak különösen sok gyermek és nő számára jelent folyamatos bántalmazást. A kutatások szerint azok a gyermekek, akiket gyakran bántalmaztak, maguk is hajlamosak arra, hogy erőszakot alkalmazzanak. A személy elleni bűncselekmények körében jelentős a családtagok sérelmére elkövetett bűncselekmények aránya. A 2001-ben elkövetett 377 emberölés 47,8%-ában családtag volt az áldozat. 2001-ben minden harmadik súlyos testi sértés elkövetője hozzátartozóját vagy házastársát támadta. A szexuális bűncselekmények 60%-át ugyancsak olyan elkövető valósította meg, akivel a sértett rokonsági, ismeretségi kapcsolatban volt. 2009-ben 302 emberölés történt, a megölt nők 51,2%-át (43 nő) (volt) partnere ölte meg. A nők elleni erőszakos bűncselekmények 22%-át (volt) férje vagy élettársa követte el.²

A (volt) partnerük által megölt férfiak bírósági aktái szerint az esetek 80%-ában bizonyosodott be, hogy a nő elkövetővé válását hosszan tartó bántalmazás előzte meg a férfi részéről.³

A családkutatók szerint a konfliktusok megoldásának elfogadott eszköze számos családban az erőszak alkalmazása. A mai felnőtt lakosság több mint negyede olyan családban nőtt fel, ahol a szülők között... az erőszakkal fenyegetőzés a mindennapok realitása volt.⁴

A 115/2003. (X.28.) Országgyűlési Határozat kategorikus jogalkotási feladatként határozta meg a törvényhozás számára az ideiglenes (72 órás) és hosszabb tartalmú távoltartási szabály alkalmazási feltételeinek megteremtését.

¹ 115/2003. (X.28.) Országgyűlési Határozat Melléklete 7.3. pont.

² www.nokjoga.hu/alapinformaciok/statisztikak

³ Morvai Krisztina: Terror a családban. Kossuth Kiadó, Bp., 1998. 109. o.

⁴ Tóth Olga: Erőszak a családban, Társas Tanulmányok 12. sz. Budapest, 1999. 30. o.

I. A családon belüli erőszak

A távoltartás, mint jogintézmény megjelenése a jogrendszerekben, értelmezhetetlen a családon belüli erőszak elleni fellépés kereteinek vázlatos ismertetése nélkül.

Az erőszak, az agresszió az emberi társadalmakban egyidejű az emberiséggel, sőt nyugodtan kijelenthetjük, hogy az evolúciós folyamatban, az állatvilágban is folyamatosan jelen volt és jelen van. A táplálék, a jobb élőhely megszerzése, versengés a nemek között, ma is gyakran harc keretében történik. Nem idegen tehát az erőszak alkalmazása az emberi természettől.

A családon belüli erőszak ehhez képest speciális, belső normák és szolidaritás által összetartott önálló, viszonylagos elkülönültséggel rendelkező közegben (család) érvényesül, a legutóbbi időkig „családi belügynek” is tekintették. Tabuk övezték, olyan zárt „szubkultúrának” minősült a család, amelynek belső életében csak a szokások és erkölcsök érvényesültek, az állami beavatkozásnak (szabályozásnak) nem volt helye. A házasságok az „égben köttettek”, a „családi tűzhely” melletti történések nem tartoztak a külvilágra.

Egyáltalán nem volt természetes, és számos vallási, állami közösségben ma sem az, a nemek egyenjogúsága politikai, szociológiai, társadalmi értelemben sem. Ezen állapotok a legfejlettebb társadalmakban, nyomokban továbbra is léteznek (lásd a nők hátrányosabb bérezését, politikai részvételük aránytalanságait, stb.).

A családon belüli erőszaknak számos megközelítése ismert a hazai tudományos irodalomban is. Az egyéb erőszakos cselekménytől leginkább az különbözteti meg, hogy intim közegben, egymást jól ismerő, gyakran rokoni, vérségi kapcsolatban álló személyek között valósul meg, illetve ilyen körből kerülnek ki a vétlen áldozatai is az így elkövetett bűncselekményeknek.

Szűkebb megközelítésben csak a partnerkapcsolatokon belüli erőszakos cselekmények sorolhatók ide. Ennél is tovább megy a radikális feminista felfogás, amely csak a nőkkel szemben férfi partnerük részéről megvalósuló bántalmazást tartja családon belüli erőszaknak. E felfogás a nők és a férfiak eltérő hatalmi helyzetéből, a nemi szerepek különbözőségéből fakad.⁵

⁵ Gönczöl Katalin, Kerezsi Klára, Korinek László, Lévy Miklós: Kriminológia-szakkriminológia, Complex Kiadó Jogi és Üzleti tartalom, Bp. 2006. 380-381. o.

II. Történeti áttekintés

II. 1. Nemzetközi kitekintés

II. 1. 1. Az ENSZ a családon belüli erőszakról

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) megalakulását követően az egyetemes emberi jogok védelme és biztosítása körében már az Alapokmányban tiltja a nemek közötti diszkriminációt, deklarálja a nők és gyermekek jogait.⁶ Ugyanez jelenik meg az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, továbbá az Egyezmény az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről című alapvető ENSZ dokumentumokban is.⁷ A XX. század 70-es éveitől számos tematikus konferenciát rendeztek, nemzetközi érvényességű dokumentumokat fogadtak el, amelyek a családon belüli viszonyokra, a nők, gyermekek és idősek jogaira koncentráltak.

A feminista, nő-, család-, és gyermekvédelmi szervezetek, a női emancipációs törekvések intézményesült szervezetei⁸ erőteljes médiatámogatással folyamatosan napirenden tartották és tartják ma is a női jogok melletti, a diszkrimináció minden formája elleni fellépés kérdéseit, ideértve a családon belüli viszonyok átértékelését, az erőszak, a sanyargatás, a lelki terror minden formája elleni fellépést.

A társadalmi nyomás szükségszerűen megjelenik a politikában, elsősorban a nemzetközi jogalkotásban, majd onnan visszaszivároghat a nemzeti jogalkotásban is. Jellemző példa, hogy 1981-ben a latin-amerikai és karibi térség első feminista konferenciáján november 25-ét a nők elleni erőszak megszüntetésének napjává nyilvánították, megemlékezve ezzel a Mirabel nővérekről, akiket ezen a napon gyilkoltak meg a Dominikai Köztársaságban nézeteik miatt. Ezt a napot az ENSZ közgyűlése hivatalosan is a nők elleni erőszak megszüntetésének világnapjává nyilvánította.⁹

Meghatározó dokumentumnak kell tekinteni az ENSZ Közgyűlése által elfogadott CEDAW Egyezményt a Nőkkel szembeni diszkrimináció minden formájának felszámolásáról.¹⁰ Ebben az ENSZ ajánlásokat fogalmazott meg a nemzeti jogalkotások számára a nők és a férfiak egyenjogúságának alkotmányba foglalására, illetve arra,

⁶ Egyesült Nemzetek Alapokmányának Preambuluma

⁷ Egyezmény az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről 14. cikk

⁸ pl. Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen, Fészek Gyermekvédő Egyesület

⁹ www.nane.hu/eroszak/akcionap/16datum.rtf

¹⁰ ENSZ Közgyűlés, New York, 1979. december 18., Az egyezményt hazánkban 1982-ben hirdették ki.

hogy a részes államok alkossanak belső normákat — szankciókkal — „a nőkkel szembeni megkülönböztetés megtiltása végett.”¹¹

Az ENSZ létrehozta az úgynevezett CEDAW Bizottságot, mely 23 független szakértőből áll. A Bizottság részére a részes államoknak négyévente jelentést kell készíteniük az általuk tett jogi, igazságszolgáltatási, és adminisztratív intézkedésekről. A CEDAW Bizottság pedig ajánlásokat tehet mind az ENSZ, mind a részes államok részére. Az Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyvét Magyarország 2000 decemberében ratifikálta. Ezzel megnyílt a közvetlen panaszjoga a magyar állampolgároknak az Egyezményben foglalt jogok sérelme esetén a CEDAW Bizottsághoz.

Az 1993. december 20-án New Yorkban elfogadott, a 48/104. számú közgyűlési határozattal „A nők elleni erőszak felszámolásáról” szóló Nyilatkozatot alkotta meg az Egyesült Nemzetek Szervezete. Ebben deklarálja, hogy az eddig többnyire a magánszférába sorolt cselekményeket közügynek kell tekinteni. Az államok kötelezettségévé tette, hogy igazgatási, polgári jogi, büntetőjogi szankciókat alkossanak a nők elleni erőszakos cselekmények megelőzésére. Elrendelte, hogy a családon belüli erőszakról statisztikát kell készíteni és azt nyilvánosságra kell hozni.

Újabb, fontos nemzetközi dokumentumot fogadott el az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa Emberi Jogi Bizottsága 1996-ban, az úgynevezett „jogalkotási modellt”, a családon belüli erőszak kezelésére. Ebben már kifejezetten szó esik a bántalmazó eltávolításának lehetőségét magában hordozó úgynevezett „ideiglenes korlátozó végzésről” és a „védelmi végzésről”¹²

II. 1. 2. Európai jogalkotás, európai dokumentumok

Az ENSZ mellett az Európa Tanács több dokumentuma is ösztönzőleg hatott az európai országok, köztük hazánk jogalkotására is.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1985. évi 4. számú ajánlása „A családon belüli erőszakról” címmel jelent meg. Ez az ajánlás ráirányítja a figyelmet arra, hogy a családon belüli erőszaknak speciális jellegzetességei vannak.

¹¹ Virág György: Családi iszonyok KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Bp. 2005. 87. o.

¹² 53/2009. (V.6.) AB. Határozat: A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollattartásról_előzetes normakontroll III. fejezet.

Javasolja, hogy

- a) szolgáltatásokat kell létrehozni az áldozatok védelme, biztonsága érdekében;
- b) speciális tanúvédelmi programot igényelnek az ilyen esetekben tanúskodók;
- c) az ilyen ügyeket feldolgozó nyomozók, vádhatóság, bíróság részére speciális felkészültséget kell biztosítani;
- d) az elkövetők részére rehabilitációs programra van szükség.

Ehhez képest még határozottabb lépéseket javasol az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 1450/2000. számú Ajánlása, melyet „A nők elleni erőszak Európában” címmel fogadtak el. Az Ajánlás feladatul szabta a Miniszteri Bizottságnak, hogy dolgozzon ki programot, melynek célja a családon belüli erőszak minden formája megtiltásának bevezetése a jogrendszerekbe, a nők számára nagyobb védelem biztosítása például olyan rendelkezésekkel, amelyek megtiltják az erőszakos férj számára a belépést a közös lakásba.

Átfogó javaslatot tartalmaz a jogalkotási feladatokról az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 2002. évi 5. számú Ajánlása is, amely külön kiemeli: biztosítani kell, hogy „a rendőrség beléphessen a veszélyeztetett személy lakásába, őrizetbe vegye az elkövetőt, a bíróság — az áldozatok védelme érdekében —, megtilthassa, hogy az áldozattal kapcsolatba lépjen, vagy a közelébe menjen, valamint hogy bizonyos meghatározott területen tartózkodjon vagy oda belépjen.”¹³

A nemzetközi dokumentumokból levonható az a következtetés, hogy — összhangban a különböző feminista mozgalmakkal — a nők elleni diszkrimináció tiltásától fokozatosan jutottak el a családon belüli erőszak elleni fellépés szükségességéig, lényegesen túllépve a kezdeti kereteken: már nemcsak a házastársat tekintik elszenvedő félnek, hanem az együtt élő gyermekeket, szülőket, élettársakat is. Az áldozat védelmén, mint elsődleges szemponton túl egyre gyakrabban fogalmazódik meg feladatként a bántalmazó gyógyítása, bevonása az intervenciós programokba, melyek kivitelezésében a civil szervezetek kapnak komoly szerepet. Ugyancsak megjelenik az állami közreműködők (rendőrség, ügyészség, bíróság, közigazgatási szervek) eljáró dolgozóinak speciális felkészítése, mint állami feladat.

Mindezen szervezeteknek olyan feltételrendszerben kell működniük, hogy a lehető leggyorsabban (azonnal!) reagálni tudjanak, hiszen a gyors és hatékony beavatkozás szó szerint életet menthet.

¹³ Európa Tanács Miniszteri Bizottság 5. sz. Ajánlása

A különböző nőmozgalmak mind külföldön, mind hazánkban első lépésként a családi házból menekülni kényszerülő nő, gyermek átmeneti megsegítését célozták meg és ehhez teremtettek civil és esetleges állami források bevonásával feltételeket (átmeneti otthonok, anyaszállások). Az első menedékeket Hollandiában alapította a feminista szociális munkások egy csoportja 1974-ben.¹⁴

Fokozatosan jutottak el addig, hogy nem feltétlenül az áldozatot kell kimenekíteni az addig megszokott környezetéből, hanem kevesebb sérelem árán a bántalmazó is kitiltható a bántalmazott családból.

Az alapvető emberi jogok sérelmét eredményezi, ha valakit eltiltanak a tartózkodási helyének szabad megválasztásától, a szülői felügyeleti jogtól, gyermekei láthatásától, a tulajdonában (is) álló lakás használatától. Abban "sántítanak" ugyanis a korábbi érvelések, miszerint hallgatólag vélelmezik, hogy az átmeneti anyaszállásra gyermekével menekülő bántalmazott „önként” választja meg új tartózkodási helyét, holott ez nyilvánvalóan látszólagos önkéntesség. Ezen felismerés racionalitása könnyen belátható, mégis szinte heroikus küzdelem árán lehetett átvinni a jogalkotáson (később ismertetem a hazai megoldást).

II. 1. 3. A távoltartás korai előzményei: a Duluth modell¹⁵

Az USA-beli Minnesota államban, Duluth városában 1981-ben kezdték el alkalmazni a megelőző öt évben kidolgozott modellt (eredeti nevén: Domestic Abuse Intervention Projekt, azaz rövidítve DIAP, azaz Összefogás a Családon belüli Erőszak Kezelésére).

A program bevezetéséhez szükséges jogszabályokat 1974 és 1979 között dolgozták ki. Ennek keretében kiemelten kezelték az áldozatok jogi támogatását, felvilágosító programokat indítottak, női menedékszállókat hoztak létre. Megteremtették a polgári bíróságok azonnali beavatkozásának lehetőségét, hiszen nem tekintették többé magánügynek a családon belüli erőszak kérdéseit, sőt a probléma megoldásaként nem a sértett fél menekülését, hanem az elkövető eltávolítását tartották fontosnak.

A modell a rendvédelmi szervek, büntető és polgári bíróságok, társadalmi szervezetek hálójának összehangolt tevékenységét célozta meg.

¹⁴ Krizsán Andrea: Családon belüli erőszak: kiről szól? Replika 2006. év 56-57. szám 157. o.

¹⁵ Kemény Gábor: Piros lap az erőszaknak Ausztriában, Belügyi Szemle 2006. 3. szám 113-129. o.

A törvény családtagnak vagy családhoz tartozónak tekinti a házastársakat, volt házastársakat, szülőket és gyermekeiket, egymással vérrokonságban állókat; az együttlakókat vagy korábban együttlakókat; akiknek közös gyermekük van; a férfit és a nőt, ha a nő terhes és a férfi a gyermeket magáénak ismeri el függetlenül a házasságtól vagy tartós együttéléstől; az egymással komoly romantikus vagy szexuális kapcsolatban állókat (az utóbbi komolyságát a bíróság dönti el).

A családon belül elkövetett bántalmazás súlyosabb eseteiben a rendőr letartóztatási parancs nélkül is őrizetbe veheti az elkövetőt. Haladéktalanul értesíteni kell az illetékes krízisközpontot, ahonnan a szakemberek tanácsadás, segítségnyújtás céljából 24 órán belül felkeresik a bántalmazottat, felkészítik a bántalmazó esetleges szabadlábra helyezésére. A DIAP az elkövetőt is felkeresi, tájékoztatja a konfliktuskezelés lehetőségeiről, terápiás programokról.¹⁶

A sértett a törvény alapján eltiltó rendelkezés kiadását kérheti a bíróságtól. Az eltiltó rendelkezés célja, hogy megelőzze a további bántalmazást, de kiterjedhet olyan fontos kérdésekre is, mint a gyermekelhelyezés, láthatás, szülői felügyeleti jog korlátozása.

A távoltartást a legtöbb bíró a bontóper idejére alkalmazza, mely meghatározott (egy évnél rövidebb) időre szól. Megszegése szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel szankcionálható.

A Duluth modell és alkalmazási tapasztalatai kihatottak az európai jogfejlődésre is, a legtöbb ország merített a tapasztalatokból, adaptálta saját jogrendjébe.

A hazai jogalkotásban az osztrák jogrendszer közvetítésével hasznosították.

II. 1. 4. A távoltartás osztrák modellje

1997. májusában lépett hatályba „A nők védelméről a családon belüli erőszakkal szemben” című törvény.¹⁷ *Központi gondolata, hogy a bántalmazót kell eltávolítani a bántalmazott védelme érdekében.* A családon belüli erőszakot nem tekinti magánügynek, hanem kifejezetten közügynek minősíti.¹⁸ Következetes e tekintetben, ezért nem követeli meg a sértett magánindítványát. Az eljárás a magánindítványtól függetlenül, soron kívül indul.

¹⁶ Csatári Tímea: Törvény a családon belüli erőszak visszaszorítására ld. <http://www.szivtars.hu/?id=archiv2&ard2=eroszak.htm>

¹⁷ BGBl 759/1996 „Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie”

¹⁸ Kemény: i.m. 113-129. o.

Kiemelt szerepe van a rendőrségnek és a csendőrségnek, mert ezek a szervezetek felkészültek az azonnali beavatkozásra, melynek célja az erőszak megszakítása, megakadályozása. Ennek érdekében kitilthatják a bántalmazót a közösen használt lakásból. 24 órán belül értesítik a családon belüli erőszak kezelésére létrehozott (kijelölt) intervenciós központot. A központ segít szükség esetén a kitiltott elhelyezésében és életviteli, párkapcsolati tréningbe is bevonhatja őt.

A rendőri kitiltás

A rendőrség által elrendelhető távoltartás neve az osztrák jogrendszerben a rendőri kitiltás.¹⁹ A visszatérés megtiltása tíz napig tart, amely intézkedés ellen nem halasztó hatályú panasznak van helye a Közigazgatási Tanácshoz.

A kitiltás viszonylag széles személyi kört érinthet, gyakorlatilag az együttlakókat. Ezek a családtagokon túl az al- és főbérlok, lakótársak, meleg és leszbikus párok, illetve ezek közvetlen hozzátartozói. A rendőri kitiltó eljárásban a felsoroltak kezdeményezők és kitiltottak egyaránt lehetnek. A rendőrség a helyszínen hozott kitiltó határozatát 48 órán belül köteles felülvizsgálni. Ezalatt tanúkat hallgathat meg, előzményi adatokat szerez be, és egyéb bizonyítást vehet fel. Amennyiben úgy ítéli meg, hogy intézkedése nem megalapozott, akkor hivatalból megszünteti a kitiltást. Maga a kitiltás azon lakásból és annak közvetlen, pontosan meghatározott környezetéből történik, ahol a bántalmazott él, függetlenül a tulajdoni viszonyoktól.

A bántalmazó illetve kitiltott személy személyes használati tárgyait, iratait, gyógyszereit magához veheti, mielőtt a kulcsait átadja a rendőrség részére. Ezt követően csak rendőri kísérettel mehet be a tilalom alá eső területre. Meg kell adnia kézbesítési címét, ha ezt elmulasztja, akkor részére a hivatalos iratok kézbesítettnek minősülnek és letétbe kerülnek.

A rendőrség a kitiltás betartását az első három napban legalább egyszer ellenőrzi.

A rendőrség a feleket jogaikról és kötelezettségeikről tájékoztatja. A sértett nő egyebek között kérheti női kihallgató-tiszt kijelölését a meghallgatásához.

¹⁹ BGBl 759/1996 „Wegweisung und Rückkehrverbot bei Gewalt in Wohnungen”

Az ideiglenes távoltartó rendelkezés

Az osztrák jogrendszerben a rendőri kitiltás letelte után alkalmazható. Az ideiglenes távoltartó rendelkezés elrendelését kizárólag közvetlen hozzátartozó indítványozhatja a családjogi bíróságnál.²⁰ Akkor kérelmezhető, ha a fizikai erőszakot vagy azzal való fenyegetést az együttlakó hozzátartozó követte el. Nemcsak a lakásra és annak közvetlen környezetére vonatkozik, hanem például iskola, munkahely, vallásgyakorlásra használható hely látogatása és a kapcsolat bármilyen más módon megtiltása is kérelmezhető.

A családjogi bíróság az ideiglenes távoltartó intézkedést három hónap időtartamra rendelheti el. A bántalmazás illetve az azzal való fenyegetés tényét bizonyítani kell a kérelmezőnek. Előterjeszthető a rendőrség által elrendelt kitiltás tíz napja alatt, ezzel a kitiltás további tíz nappal meghosszabbodik.

Ezen idő alatt a bíróság dönt az ideiglenes távoltartó rendelkezés elrendeléséről, de előterjeszthető közvetlenül, — rendőri kitiltás nélkül is — a helyi bíróságnál.²¹

II. 2. A családon belüli erőszak elleni fellépés és a távoltartás gondolatának megjelenése a magyar jogalkotásban

II.2.1 Reformtörekvések a hazai jogalkotásban

A nemzetközi ajánlások, az amerikai és nyugat-európai civil mozgalmak, feminista szervezetek tevékenységének hatására hazánkban is egyre erősebb igény mutatkozott a családon belüli erőszak elleni fellépés társadalmi, jogi kereteinek létrehozására.

Az első — nagy vitát kiváltó — változtatást a Büntető Törvénykönyvben sikerült keresztül vinni 1997-ben. A korábbi szabályozások az erőszakos közöszlést csak akkor rendelték büntetni, ha a cselekményt „házassági életközösségen kívül” követték el.

Két nézet ütközött: az egyik szerint a kérdés „magánügy”, tehát nem igényel állami beavatkozást, a másik ezzel ellentétben szükségesnek tartotta az állami beavatkozást és a büntetőjogi tiltást a magánszférában elkövetett cselekmény tekintetében is.²² Ez utóbbi álláspont kapott többséget a tényállás módosításakor.

²⁰ BGBl 759/1996 „Schutz vor Gewalt in der Familie”

²¹ Kemény: i.m. 113-129. o.

²² Krizsán Andrea: i.m. 162-165. o.

A rendszerváltás társadalmi rétegződést átrendező hatása, a tömeges munkanélküliség, ennek családi krízishelyzetekben való megjelenése azt eredményezte, hogy 2002 után lényegesen felgyorsultak a folyamatok és a Parlament elfogadta a 45/2003. számú határozatot, a családon belüli erőszak elleni fellépés társadalmi feladatairól.

Az Ogy. 115/2003. (X.28.) számú határozatával tágabb keretben ismételt foglalkozott a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájával. Törvényhozási feladatként határozta meg az ideiglenes (72 órás) és hosszabb tartamú „távoltartó” magatartási szabály alkalmazási feltételeinek megteremtését. A rendőrség feladataként jelöli meg: kezdeményezni kell az államigazgatási eljárásban megteremtendő „távolságtartásra” vonatkozó eljárás megindítását.

A 115/2003. számú Országgyűlési Határozat végrehajtására született 1009/2004. (II.26.) Kormányhatározat kimondja: „A távoltartással kapcsolatos szabályok hatálybalépését követően azok érvényesülését feltáró jellegű elemzésben kell értékelni.”²³ (Gyakorlatilag tényként kezeli, hogy a szabályok rövidesen megszületnek...)

Ezt követően 2004 áprilisában a Kormány betervezte a családon belüli erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló T. 9837. számú törvényjavaslatot, melynek előterjesztője kiemeli, hogy főként az osztrák megoldást és tapasztalatokat hasznosítja.

A távoltartás két változatát szándékozott bevezetni: „az ideiglenes távoltartást”, melynek elrendelése a rendőrség hatásköre lett volna tíz napig terjedő időtartamra, ami újabb tíz nappal meghosszabbítható, továbbá a polgári peres, illetve büntető-eljárásban bíróság által egyaránt elrendelhető távoltartás, amely maximum hat hónap lehet és egyszer három hónappal meghosszabbítható.

Ugyancsak az osztrák modellből átvett megoldás, hogy ha a távoltartottnak nincs hová mennie, akkor az állandó lakhelye szerinti hajléktalanszálló szolgáltatásait jogosult igénybe venni. A T. 9837. számú törvényjavaslat csak az általános vitáig jutott, alapjaiban támadták és végül a Kormány átdolgozásra visszakérte.

Újból 2004 novemberében került a kérdés az Országgyűlés napirendjére, de az átdolgozott javaslatot sem fogadták el.

²³ 1009/2004. (II.26.) Korm. Határozat II. Intézkedések II/C 1. b) pont.

II. 2. 2. Távoltartás a büntető-eljárásban

A távoltartás 2006-ban a büntetőeljárási reform részeként került ismét az Országgyűlés elé, de nagyon lecsupaszított formában, viszonylag szűk körben, a büntető eljárás keretein belül az előzetes letartóztatás helyett alkalmazható formában. A 2006. évi LI. tv. 59. § iktatta be a Be. 138/A—138/B és a módosított 139. §-át.²⁴

Ez a távoltartás majdhogynem csak elnevezésében egyezik az előzőekben ismertetett törvényjavaslatban és országgyűlési határozatokban megfogalmazott távoltartási elgondolással. Ezt a későbbiekben fejtem ki.

A Be. 138/A § (2) bekezdése szerint: "Távoltartás a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén — feltéve, hogy a távoltartással elérni kívánt célok ezzel biztosíthatók — akkor rendelhető el, ha a terhelt előzetes letartóztatásának elrendelése nem szükséges, de — különösen a bűncselekmény jellegére, a terheltnek az eljárás előtt és az eljárás során tanúsított magatartására, valamint a terhelt és a sértett viszonyára tekintettel — megalapozottan feltehető, hogy a lakókörnyezetben hagyása esetén

- a.) a sértett tanú befolyásolásával vagy megfélemlítésével megghiúsítaná, megnehezítené, vagy veszélyeztetné a bizonyítást, illetve
- b.) a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy a sértett sérelmére újabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el."

A távoltartás időtartama a 138/B. § (1) bekezdés alapján tíz naptól harminc napig terjedhetett. Ezt a harminc napos időtartamot 2009-ben hatvan napra módosították.²⁵

A törvény a távoltartás elrendelését a bíróság (vádemeles előtt a nyomozási bíró, vádemeles után az eljárást folytató bíróság) hatáskörébe utalja. Célja csak részben a sértett védelme, elsődlegesen — a többi büntetőeljárási kényszerintézkedéshez hasonlóan — a büntetőeljárás sikeres lefolytatását, a bizonyítékok megőrzését, a sértett tanú befolyásolástól, félelemtől, megfélemlítéstől mentes vallomását hivatott biztosítani. Mindemellett a lakhelyelhagyási tilalomtól és a házi-őrizettől néhány vonatkozásban mégis eltér.

A családon belüli erőszak megelőzését (is) várta tőle a jogalkotó, például azáltal, hogy míg az előzőeket csak az ügyész (magánvádló, pótmagánvádló) indítványozhatja, a

²⁴ Hatályos 2006. július 1-től.

²⁵ 2009. évi LXXII. tv. 22. § (2) bekezdés, hatályos 2009. X. 1-től.

távoltartást rajta kívül a sértett, a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes sértett törvényes képviselője, valamint a terhelttel közös háztartásban élő kiskorú személy törvényes képviselője is kezdeményezheti.

A távoltartás megszüntetését ugyanazok indítványozhatják, akik az elrendelését, továbbá a terhelt, a védő, és a bíróság hivatalból is dönthet így. A távoltartás szabályainak szándékos megszegése esetén előzetes letartóztatás rendelhető el vagy rendbíróság alkalmazható.

A távoltartás Be-be történt felvételével a Kormány „letudottnak” vélte a családon belüli erőszak megelőzésével kapcsolatos jogalkotási feladatait. Erre utal, hogy az 1035/2008. (V.30.) Kormányhatározatban (amely szintén a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájának a végrehajtásával kapcsolatos jogalkotási feladatokat tartalmazza), már nem szerepelnek a távoltartással kapcsolatos feladatok.

A Kormány álláspontját a gyakorlat nem igazolta vissza. A büntetőeljárásban bevezetett távoltartás az azonnali és hatékony védelmet a családi erőszak áldozatainak gyakorlatilag akkor tudja biztosítani, ha a rendőrség a helyszíni intézkedést követően a terheltet előállítja, őrizetbe veszi, és az ügyész a nyomozási bíró előtt további személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedést indítványoz (leginkább előzetes letartóztatást vagy távoltartást), és a nyomozási bíró az indítványnak megfelelően vagy attól eltérően a távoltartást elrendeli.²⁶

Minden más eset csak esetleges, nem azonnali és nem hatékony segítség az arra rászorulóknak. Nem azért, mert a hatóságok nem jól végzik a dolgukat, hanem leginkább azért, mert a büntetőeljárás aprólékos részletszabályai, melyek gyakorlatilag garanciális szabályok is egyben, szinte kizárják az azonnali intézkedést.

A Be-beli távoltartás előfeltétele egyebek között a megalapozott gyanú közlése, ami őrizetbe vétel esetén 24 órán belül megtörténik. Ha nincs helyszíni rendőri intézkedés, vagyis, ha a sértett például írásban tesz feljelentést, vagy panaszát jegyzőkönyvbe mondja, az eljárás eleve vontatottan indul. A megalapozott gyanú közléséhez a nyomozóhatóság előbb összegyűjti a bizonyítékokat: előzményi iratokat szerez be (látleletek, egyéb orvosi dokumentumok, tanúk beidézése és kihallgatása, stb), szakértőt rendelhet ki, és számos más előkérdést tisztázhat. A gyanúsítás közlése előtt a Be-beli távoltartás nem rendelhető el.

²⁶ Kapossyné Czene Magdolna: A távoltartás két éve a bíróságok gyakorlatában, 115. o.

Ha a kényszerintézkedést nem az ügyész indítványozza, hanem például a sértett (vagy más jogosult), akkor a nyomozási bírónak magának kell az ülés feltételeiről gondoskodnia. Meg kell küldenie az indítványt a gyanúsított és a védője részére, be kell szerezni az iratokat, az ülés hatánapjáról és helyéről értesítenie kell az indítványozót, az ügyészt, a gyanúsítottat és a védőt. Ha az ülésen az indítványozó nem jelenik meg, úgy kell tekinteni, hogy az indítványt visszavonta. Az idézésekhez, az értesítésekhez a vonatkozó szabályokat be kell tartani, a tértivevényeknek vissza kell érkezni, stb. Gyakorlatilag a Be.-beli három nap alatt az eljárás kivitelezhetetlen, elhúzódó, ezért nem hatékony.

Az ügyész által indítványozott távoltartás esetén az eljárás lebonyolítható, hiszen az ügyész utasíthatja a nyomozóhatóságot és a nyomozási bíró részére az ülés időpontjára minden feltételt meg tud teremteni.²⁷

A Hke. tv. megalkotását előkészítő szenvedélyes vitákat tanulmányozva megállapítható: egyetérthetünk azokkal (pl. Kapossyné Czene Magdolna, NANE Egyesület, PATENT Egyesület), akik véleménye szerint a büntetőeljárásban meghonosított távoltartás nehézkes, nem nyújt hatékony védelmet a rászorulóknak. A számok azt mutatják, hogy a Hke. tv. szerinti távoltartás megjelenése óta rohamosan visszaesett a Be. szerinti elrendelés.

A Be. 138/A § szerint elrendelt távoltartások száma²⁸

év	2006	2007	2008	2009	2010	2011
esetszám	24	77	42	43	18	6

II. 2. 3. A hatályos jogszabály megszületése

Európa több országa messze szélesebb körben tette lehetővé, az agresszor eltávolítását a családból, továbbá egyre több és alaposabb tanulmány jelent meg a családon belüli erőszak természetéről és terjedelméről, erősítve a civil mozgalmakat. A média is növekvő terjedelemben — nemegyszer szenzációhajhász módon — számolt be egy-egy családi tragédiáról.

²⁷ Kapossyné: i.m. 5, 10, 14, 17, 19, 22 sz. jogesetek.

²⁸ Forrás: Enyübs

A Be.-beli távoltartás két éves alkalmazási tapasztalatait összegezve a NANE és a PATENT Egyesület 2008. június 30-án nyílt levelet intézett az illetékes miniszterhez: „a távoltartás két éves alkalmazása alatt kialakuló gyakorlat azt mutatja, hogy a feladata szerint azonnali biztonság garantálására szolgáló jogintézmény elrendelésének vagy elutasításának átlagos átfutási ideje hat hónap! A jogszabály nem határozta meg a maximális időt, amin belül a hatóságok kötelesek a távoltartásról döntést hozni. Az eljárás ideje alatt az elkövető rendszerint továbbra is erőszakos a családtagjaival szemben, az áldozatok továbbra is vagy neki kiszolgáltatva élnek vele egy háztartásban vagy javaikat, munkájukat, iskoláikat hátrahagyva, megalázó körülmények közé menekülve várakoznak az „igazságszolgáltatásra”. A kialakult gyakorlat szerinti ügyészi indítvány hiányában a bíróságok nem rendelik el a távoltartást... Az eltelt két év alatt több mint száz ember halt meg családon belül nők, gyerekek ellen elkövetett erőszak miatt: a törvény nemzetközi bevált gyakorlat szerinti módosításának halogatása további intézkedéseket követel.”²⁹

A T. 6306. sz. alatt tárgysorozatba vett javaslatot a benyújtott változathoz képest jelentős módosításokkal és kiegészítésekkel 374 képviselő „igen” szavazatával, ellenszavazat nélkül fogadta el az Országgyűlés 2008. december 15-én.

Egyebek között még a címe is megváltozott, „A családon belüli erőszak” helyett „A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról” címmel fogadták el.

Lerövidítették a rendőrség által elrendelhető ideiglenes távoltartás időtartamát 72 órára, nem nevesítették külön a polgári perben elrendelhető távoltartást.

Az előzetes normakontroll

Az elfogadott törvényt a köztársasági elnök előzetes normakontrollt kérve megküldte az Alkotmánybíróságnak.

A köztársasági elnök álláspontja szerint a törvény 1. § (1) és (5) bekezdései nem feleltek meg az Alkotmánynak. Az indítvány szerint: „Mindenekelőtt igen széles körben teszi lehetővé a beavatkozást az, hogy a törvény nem követeli meg a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúját, a távoltartás hatékonyságát nem csökkentené, ha azt csak a bűncselekmény alapos gyanúja esetén lehetne alkalmazni, ... a bántalmazó.... el kell hogy hagyja az ingatlant, ... szállásáról kell

²⁹ Ld. a T. 6306. számú Törvényjavaslathoz benyújtott általános indokolását.

gondoskodnia.... az életvitele jelentősen megnehezül... Ilyen súlyú beavatkozást csak a védett alkotmányos értékek, elsősorban is a testi integritás közvetlen sérelme vagy veszélyeztetettsége indokolhat, *bűncselekménynek nem minősülő magatartások azonban nem.*”

A törvény 1. § (5) bekezdésében szabályozott „hozzátartozó” fogalmát is alkotmányellenesnek ítélte meg a köztársasági elnök, mivel indítványa szerint az 1.§ (1) bekezdésben meghatározott erőszak elkövethető „együttélés nélkül bensőséges kapcsolatban álló személy sérelmére is (így a saját otthon használatának a megtiltása a bensőséges kapcsolatban álló személy elleni erőszak esetén is alkalmazható).”

Az Alkotmánybíróság az előzetes normakontroll keretében megállapította az elfogadott törvény alkotmányellenességét mind az 1. § (1), mind az (5) bekezdés tekintetében. Mindemellett nem osztotta a köztársasági elnök előterjesztésében foglaltak túlnyomó többségét, nem értett egyet azzal, hogy a távoltartást csak a bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén lehessen elrendelni.

Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta: „a magánszférában a személyes, családi kapcsolatokban megjelenő erőszak alkotmányosan indokolhatja az államnak e területen való „belépését” (beavatkozását), azaz a személyes szabadság korlátozását, ha a törvény pontosan és egyértelműen meghatározza az erőszaknak, illetve az azzal való fenyegetésnek azt a fokát, amely a célhoz (...az áldozat megvédése) képest a beavatkozást szükségesnek és egyben arányosnak minősítheti... a távoltartás jogintézményének... helye lehet a jogrendszerben a büntetőjog körén kívül is ... indokolt lehet olyan magatartások esetén (is), amelyek nem minősülnek bűncselekménynek vagy szabálysértésnek. ...önmagában még nem vezet alkotmányellenességhez a hozzátartozó fogalom családon túli kiterjesztése, ha az összhangban van a törvény céljával: ...az együttélés során kialakult erőszakba torkolló konfliktusok során a bántalmazott megvédése a bántalmazótól.”³⁰

Az Országgyűlés újfogalmazta a törvény 1.§ (1) bekezdését. Elhagyta a „rendszeresen, ismétlődő jelleggel” kitételeket és a tevékenységgel és mulasztással elkövetett erőszakot különválasztva és ezáltal egyértelműen megfogalmazva kiküszöbölte a szexuális önrendelkezési jog mulasztással megsértésének kitételét.

³⁰ 53/2009. (V.6.) AB Határozat a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról való törvény alkotmányellenességéről.

Pontosította a hozzátartozó fogalmát, elhagyta a „volt élettársat, a volt jegyest és az együttélés nélkül bensőséges kapcsolatban álló személyt”.

III. A 2009. évi LXXII. törvény³¹ főbb rendelkezései

Preambulumában kinyilvánítja: Az Országgyűlés az élethez, a testi épséghez és méltósághoz minden embert megillető alapvető emberi jogok védelmében, összhangban a nemzetközi egyezményekkel és az Alaptörvénnyel,³² a hozzátartozók közötti erőszak visszaszorítása érdekében alkotja meg a törvényt. Az általános indokolás megállapítja: a törvény arra irányul, hogy még azt megelőzően kezelje a családon belüli erőszak jelenségét, mielőtt egysúlyos, helyrehozhatatlan következményekkel járó bűncselekmény bekövetkezne.

III. 1. A törvényben használt fogalmak

A Hke. tv. első fejezete az „Értelmező rendelkezések” címet viseli. Az 1. § (1) bekezdés definiálja a hozzátartozók közötti erőszak fogalmát:

- a) "a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység,
- b) a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető mulasztás (a továbbiakban együtt: hozzátartozók közötti erőszak)."

Ugyancsak az első fejezetben értelmezi a bántalmazó és a bántalmazott fogalmát is. A törvény 1. § (2) bekezdése szerint "bántalmazott az a hozzátartozó, akinek a sérelmére a hozzátartozók közötti erőszakot megvalósítják." A törvény 1. § (3) bekezdése szerint "bántalmazó az a cselekvőképes hozzátartozó, aki a hozzátartozók közötti erőszakot megvalósítja, vagy akire tekintettel a hozzátartozók közötti erőszakot más megvalósítja, feltéve, hogy ezzel a bántalmazó egyetért."

A Hke. tv. 1. § (4) bekezdése szerint "gyermeknek kell tekinteni a Polgári Törvénykönyv 12.§-a szerinti kiskorút."

³¹ 2009. évi LXXII. törvény, a hozzátartozók közötti erőszak miatti távoltartásról. (Továbbiakban: Hke.tv.)

³² Az Alkotmány kifejezést Alaptörvényre módosította a 2011. évi CCI. tv. 340. §

A Hke. tv. 1. § (5) bekezdése szerint "hozzátartozók a Polgári Törvénykönyv 685. § b) pontjában meghatározott közeli hozzátartozók és hozzátartozók, valamint a volt házastárs, a volt bejegyzett élettárs, a gondnok, a gondnokolt, a gyám és a gyámolt."

III. 2. A hozzátartozók közötti erőszak megelőzését szolgáló intézményrendszer és jelzési kötelezettség

A Hke. tv. II. fejezete „A hozzátartozók közötti erőszak megelőzését szolgáló intézményrendszer és jelzési kötelezettség” cím alatt az intézményrendszerben feladattal rendelkező állami, társadalmi és civil szervezeteket nevesíti és meghatározza legfontosabb feladataikat részben a törvény végrehajtásában, részben azon túl is a családon belüli erőszak visszaszorítása, az érintettek megsegítése, utógondozása céljából.

III. 3. Az ideiglenes megelőző és megelőző távoltartás közös szabályai

A Hke. tv. III. fejezete foglalja össze az ideiglenes megelőző és megelőző távoltartás közös szabályait.

Átmenetileg korlátozzák a bántalmazó tartózkodási hely szabad megválasztásának a jogát, a szülői felügyeleti jogát, valamint a gyermekével való kapcsolattartási jogát.

A bántalmazó köteles magát: távoltartani a bántalmazottól; annak életvitelszerű tartózkodására szolgáló ingatlantól; a távoltartó határozatban megjelölt más személytől; általában tartózkodni a bántalmazottal való közvetlen vagy közvetett érintkezéstől, illetve a közösen használt, de a bántalmazó tulajdonában (bérletében) lévő ingatlan használatától akkor nem tiltható el, ha a bántalmazott legfeljebb csak szívésségi lakáshasználat jogcímmel rendelkezik, egyéb jogcíme nincs. Ha közös gyermeket nevel, akkor elegendő a szívésségi lakáshasználat is. Elrendelt távoltartás alatt is fennállnak a bántalmazót jogszabály vagy szerződés alapján terhelő tartási, lakásfenntartási kötelezettségei.

A rendőrség és a bíróság köteles tájékoztatást adni a bántalmazónak a lakóhelyén és környékén igénybe vehető éjszakai szállást nyújtó intézmények helyéről, címéről és az igénybevétel feltételeiről.

Ismételt elrendelésre csak akkor kerülhet sor, ha ugyanazon bántalmazó ismételten megvalósítja a törvényben meghatározott elrendelési feltételeket.

III. 3. 1. Az ideiglenes megelőző távoltartás eljárási szabályai

A rendőrség a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvényt³³ alkalmazza a tárgyalt törvényben foglalt eltérésekkel:

- hivatalból jár el, ha helyszíni intézkedése során észlel hozzátartozók közötti erőszakra vonatkozó tényeket,
- bejelentésre, ha azt a bántalmazott vagy annak a Ptk 685. § b) pontja szerinti közeli hozzátartozója vagy hozzátartozója tette
- a gyermekvédelem, szociális ellátás területén vagy ahhoz kapcsolódóan feladatokat ellátó szervek által kezdeményezett eljárásban.

Az elrendelésre akkor van lehetőség, ha az eset összes körülményei, így különösen a bántalmazó és a bántalmazott által előadottakból, az erőszak helyszínéből, az erőszakra utaló jelekből, a bántalmazó és bántalmazott magatartásából és egymáshoz való viszonyából a hozzátartozók közötti erőszak elkövetésére megalapozottan lehet következtetni.

Az ideiglenes megelőző távoltartást a rendőrség 72 órára rendeli el. A határozatot haladéktalanul, a helyszínen kell meghozni, illetve ha a bántalmazó előállítására is sor kerül, akkor legkésőbb annak lejártaig (maximum 12 óra).³⁴

III. 3. 2. Az ideiglenes megelőző távoltartási határozat tartalma

Rendelkező része a Ket. 72. § (1) bekezdés d) pontjában foglaltakon túl tartalmazza:

- a rendőrség döntését arról, hogy a bántalmazó köteles... elhagyni az ingatlant és oda a határozat hatálya alatti időben nem térhet vissza, (ha szívésségi lakáshasználton túl más jogcíme nincs, akkor a lakás elhagyására nem kötelezhető, csak arra, hogy tartsa távol magát a bántalmazottól)
- az ingatlan címét,
- annak megállapítását, hogy a távoltartás alatt *szünetel a szülői felügyeleti és a kiskorú gyermekekkel a kapcsolattartási joga,*
- rendelkezést a határozat azonnali végrehajthatóságáról

³³ 2004. évi CXL. tv. a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény.

³⁴ A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. tv. 33. § (3) bek.

- rendelkezést arról, hogy köteles magát távol tartani a bántalmazottól, illetve a határozatban megjelölt más személytől, ideértve a közvetlenül vagy közvetve történő bármilyen kapcsolatfelvételt,
- figyelmeztetést arról, hogy az ideiglenes megelőző távoltartás szabályainak megszegése szabálysértésnek minősül.

III. 3. 3. Az ideiglenes megelőző távoltartó határozat közlése

A határozatot közölni kell a bántalmazottal és a bántalmazóval, részükre át kell adni, illetve a lehető legrövidebb úton kézbesíteni kell. Megjelölt cím hiányában a határozat a rendőrségen átvehető.

Ha a bántalmazó nem veszi át a határozatot, akkor a meghozatalát követő harmadik napon közölni kell tekinteni.

A rendőrség a bántalmazott kérésére, illetve a beleegyezésével a határozatot megküldi az illetékes családsegítő szolgálatnak, a gyermekjóléti szolgálatnak akkor, ha a bántalmazott háztartásában kiskorú is él. Ezek a szervezetek 24 órán belül kötelesek a bántalmazót és a bántalmazottat felkeresni, velük kapcsolatot keresni, intézkedni a kiskorút veszélyeztető helyzet megszüntetésére.

III. 3. 4. Jogorvoslat az ideiglenes megelőző távoltartó határozattal szemben

Az ideiglenes megelőző távoltartó határozattal szemben fellebbezésnek nincs helye.

A rendőrség határozatának bírói felülvizsgálatára közigazgatási nemperes eljárásban kerülhet sor a törvényben szabályozott eltérésekkel:

- A bírói felülvizsgálat *a határozat kézbesítésétől* számított három napon belül kérhető a bántalmazott életvitelszerű tartózkodási helye szerinti helyi bíróságnál,
- A kérelemnek halasztó hatálya nincs, de a bíróság a határozat végrehajtását felfüggesztheti,
- A bíróság a kérelemről annak beérkezésétől számított három munkanapon belül határoz.

III. 4. A megelőző távoltartás

A megelőző távoltartásról a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) szabályai szerint, — a Hke. tv.-ben foglalt eltérésekkel — nemperes eljárásban dönt a bántalmazott életvitelszerű tartózkodási helye szerinti helyi bíróság.

Az eljárásban az ügyész felléphet, értesítése az eljáró bíróság feladata.

Az eljárást hivatalból kezdeményezi a rendőrség, ha ideiglenes megelőző távoltartást rendelt el, valamint kérelmezheti a bántalmazott, illetve a Ptk. 685. § b) pontja szerinti hozzátartozója és közeli hozzátartozója.

A bíróság a felek személyes meghallgatását legalább egyszer köteles megkísérelni. A hivatalból indult eljárásban a döntéshozatalnak nem akadály, ha a meghallgatáson személyesen egyik fél sem jelenik meg.

Kérelemre indult eljárásban, ha a bántalmazott kérelmező személyesen nem jelenik meg és távolmaradását alapos okkal nem menti ki, a bíróság az eljárást megszünteti. A bántalmazó távolmaradása nem akadály a döntés meghozatalának.

Felfüggesztésnek és szünetelésnek nincs helye, hiánypótlást szűk körben, rövid határidővel, csak a kérelemre indult eljárásban rendelhet el a bíróság.

Ha az eljárás hivatalból indult, akkor a rendőrség által elrendelt ideiglenes távoltartás alatt (kezdő időpontjától számított három napon belül), kérelemre indult eljárás esetén, a kérelem beérkezésétől számított három munkanapon belül kell lefolytatnia a bíróságnak.

A megelőző távoltartást a bíróság legfeljebb 30 napra rendelheti el, határozatát közli a jelen lévő felekkel, azt írásban átadja nekik.

Ha a bántalmazó nem jelenik meg a meghallgatáson, akkor a bíróság a rendőrség útján kézbesíti a határozatot.

A rendőrség által elrendelt ideiglenes megelőző távoltartás hatálya a bíróság megelőző távoltartásról hozott döntésének hatálybalépésével megszűnik.

Az eredeti T.6306. szám alatti előterjesztésben szerepelt a polgári perekben (házassági per, gyermek-elhelyezési per, lakáshasználat rendezése iránti per, szülői felügyelet

megszüntetése iránti per, kapcsolattartás megváltoztatása iránti és birtokháborítási per) elrendelhető távoltartás³⁵, az elfogadott Hke. tv. egy rövid rendelkezést tartalmaz erről.

Ha polgári perben ideiglenes megelőző távoltartásra okot adó körülményt észlel a bíróság, az e tényre vonatkozó adatokat — soron kívül — közli a rendőrséggel (17.§). Ennek további magyarázatával adós maradt a jogalkotó, az indokolás mindössze megismétli a Hke. törvény szövegét.

Mivel a perek fajtái a Hke. tv-ben nincsenek nevesítve, bármelyik (nemcsak családi jogi tárgyú) polgári perben felmerülhet a rendőrség, illetve a koordinációért felelős szerv értesítésének a kötelezettsége.

Az ideiglenes megelőző távoltartásra vonatkozó tények rendőrséghez továbbításával párhuzamosan a bíróság a 2. § (2) bekezdésben előírt koordinációs szerv részére történő jelzési kötelezettsége is fennáll.

III. 5. Speciális rendelkezések

További három rendelkezésre szeretném még felhívni az olvasó figyelmét. Eszerint a törvény a 16.§ (6) bekezdése értelmében, ezekben az ügyekben kizárja a bírósági végrehajtás alkalmazását nemteljesítés esetén.³⁶

Ennek indoka az, hogy a jogalkotó a távoltartás szabályainak a megszegését elzárással sújtható szabálysértésnek minősítette,³⁷ ezáltal lehetővé téve gyakorlatilag az azonnali kikényszerítést, illetve a határozat nem teljesítése esetén a körülményesebb bírósági végrehajtás helyett megteremtették az azonnali rendőri fellépés és áldozatvédelem lehetőségét.

A másik sajátos rendelkezés, hogy önálló szabálysértési tényállást iktattak be a szabálysértési kódexbe „Megelőző távoltartás alaptalan kezdeményezése” címmel.³⁸

Az követi el, „Aki valótlan tények állításával a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvényben meghatározott — szabálysértésnek vagy bűncselekménynek nem minősülő — hozzátartozók közötti erőszak miatt megelőző

³⁵ T. 6306. 11. § (4) és II. része.

³⁶ Ld. az 1994. évi LIII. törvényt, a bírósági végrehajtásról.

³⁷ Beépítve az 1999. évi LXIX. törvénybe, jelenleg hatályos a 2012. évi II. törvény 168.§

³⁸ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről (továbbiakban: új Szabs. tv.) 181.§ (1) és (2) bekezdés.

távoltartás elrendelését kezdeményezi, ha azt a valótlan tények alapján elrendelik, szabálysértést követ el.” (Az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.)³⁹

A rendelkezés indoka nyilvánvalóan az, hogy a távoltartás egyrészt alapvető emberi jogokat korlátozó hatósági aktus, ezért csak nagyon körültekintően alkalmazható. Másrészt viszont a válófélben lévő, gyermek-elhelyezési, kapcsolattartási ügyekben a felek gyakran minden lehetőséget próbálnak kihasználni saját "igazuk" bizonyítására, illetve a számukra kedvezőbb helyzet kiharcolása végett, a jogalkotó ezért csírájában akarta a visszaélésszerű kezdeményezéseket elfojtani.

A hamis vádat a Btk. már bűncselekménynek nyilvánította akár bűncselekménnyel, akár szabálysértéssel vádolnak meg hamisan valakit. (Btk. 233-236. §)

A speciális szabálysértési tényállást az indokolja, hogy mint azt fentebb már részletesen ismertettem, az ideiglenes és megelőző távoltartás is elrendelhető olyan tények alapján is, amelyek nem valósítanak meg bűncselekményt vagy szabálysértést. Ugyanez a helyzet, ha az eljárás lefolytatásának akadálya van, például a cselekmény csak magánindítványra üldözendő, de az arra jogosult nem terjesztette elő, a távoltartást viszont az előadott (hamis) körülmények alapján hivatalból elrendelik (erőszakos közöszlés, könnyű testi sértés, zaklatás, stb).

Fontos kiemelni, hogy a szabálysértést csak a bíróság által elrendelhető megelőző távoltartásra irányuló, koholt tényállással kezdeményezés valósítja meg. Az ideiglenes távoltartás ily módon történő kezdeményezése nem minősül szabálysértésnek.

Harmadik fontos kiemelés, hogy a Hke. törvény kiegészíti az illetékekről szóló törvényt és az illetékmentes eljárások között szabályozza a távoltartás elrendelésére irányuló eljárásokat.

III. 6. Felhatalmazó, záró rendelkezések

A Hke. tv. felhatalmazása alapján a Kormány a „városi gyámhivatalt” jelölte meg a családvédelmi koordinációért felelős szervként.⁴⁰

A 18. § (2) bekezdése a rendészetért felelős miniszter részére adott felhatalmazást az ideiglenes megelőző távoltartó határozat meghozatalának részletes szabályai megalkotására.⁴¹

³⁹ Lényegében ugyanerről szolt a 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről (továbbiakban: régi Szabs.tv) 139/C §

⁴⁰ 207/2009. (IX. 29.) Kormányrendelet 1.§

A miniszteri rendelet kevés konkrétummal segíti a végrehajtásban a rendőrséget. A 2. § jellemzően feladatul szabja a helyszínen intézkedő rendőr számára, hogy „elsőként a bántalmazottat, majd a bántalmazót, végül a tanúkat kell meghallgatni. A meghallgatást úgy kell lefolytatni, hogy a bántalmazott, a bántalmazó és a tanú a másik befolyásától mentesen, zavartalanul tudja előadni a történetet.”⁴²

IV. A távoltartással kapcsolatos jogalkalmazási tapasztalatok

IV.1. A rendőrség tapasztalatai

A Hke. tv. hatályba lépése óta három alkalommal értékelte a rendőrség bűnmegelőzési szolgálata az ideiglenes megelőző távoltartással kapcsolatos jogalkalmazási tapasztalatokat. A jelentés felmenő rendszerben készül a 37/2009. (OT.22.) ORFK Utasításban meghatározottak szerint. Az első (távoltartást is értékelő) értékelés 2010. májusában készült. Ez a 2009. október 1 és 2010. május 25. közötti időszakot mutatja be. A következő jelentések már teljes éveket mutatnak be, ilyen a 2011. áprilisában készült (2010. évről) és a 2012. áprilisában készült (2011. évről) jelentés.⁴³

A rendőrség által elrendelt ideiglenes megelőző távoltartások számának alakulása⁴⁴

	2009.10.01-től 2010.04.25-ig	2010.01.01.-től 2010.12.31.-ig	2011. 01.01-től 2011. 12.31-ig
Budapesti RFK	22	95	104
Baranya MRFK	13	24	10
Bács-Kiskun MRFK	12	29	14
Békés MRFK	21	29	27
Borsod-Abaúj-Zemplén MRFK	166	315	426
Csongrád MRFK	48	50	38
Fejér MRFK	46	133	69
Győr-Moson-Sopron MRFK	30	75	58
Hajdú-Bihar MRFK	23	94	79
Heves MRFK	27	26	27
Jász-Nagykun-Szolnok MRFK	74	111	141
Komárom MRFK	48	86	110

⁴¹ 52/2009. (X.30.) IRM rendelet

⁴² 33-ban hivatkozott IRM rendelet 2. §

⁴³ 7974/2010. ált. Jelentés a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi feladatainak végrehajtásáról (2009. október 1 - 2010. április 25.), továbbiakban: I.sz. Jelentés

8728/20/2011.ált. Jelentés a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi feladatainak végrehajtásáról (2010. január 1 - 2010. december 31.), továbbiakban: II. sz. Jelentés

12194/2012. ált. Jelentés a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi feladatainak végrehajtásáról (2011. január 1 - 2011. december 31.), továbbiakban: III. sz. Jelentés

⁴⁴ Forrás: ORFK Bűnmegelőzési és Áldozatvédelmi Osztály Jelentése: A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható ideiglenes megelőző távoltartás rendőrségi feladatainak végrehajtásáról.

Nógrád MRFK	31	61	56
Pest MRFK	30	34	18
Somogy MRFK	32	73	115
Szabolcs-Szatmár-Bereg MRFK	16	108	71
Tolna MRFK	5	17	12
Vas MRFK	30	56	45
Veszprém MRFK	32	31	28
Zala MRFK	14	16	15
Összesen	721	1463	1463

A megyék adatai nagy szóródást mutatnak. Legnagyobb számban mindhárom vizsgált időszakban Borsod-Abaúj-Zemplén megyében történt elrendelés, 2010-ben Fejér, majd 2012-ben Jász-Nagykun-Szolnok megye követte a második helyen. Egyre növekszik az elrendelések száma Somogy, Komárom-Esztergom megyében és Budapesten is. Budapest ötödik helyen állt mindkét teljes évben az elrendelések számát tekintve.

A jelentések kiemelik, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a megelőző szolgálat nagy figyelmet fordít az áldozatok felvilágosítására, ezért a bántalmazottak gyakrabban fordulnak a rendőrséghez. (Ez természetesen nem magyarázza az eltéréseket a megyék között, a jelentősen különböző elrendelési gyakoriságot. Mélyebb, alaposabb elemzést igényelne a különbségek értelmezése, az esetleges negatív attitűdök felszámolása.)

A jelentések a NETZSARU-ból kigyűjtött adatokra hivatkozva rögzítik, hogy 2009-ben 11.833, 2010-ben 12.217, 2011-ben 12.865 esetben folytatott nyomozást a rendőrség olyan bűncselekmények miatt, melyek a családon belüli erőszakhoz kapcsolhatók.

Az elkövetők körében minden évben 86-90% volt a férfi elkövetők aránya. A bántalmazók az esetek körülbelül 90%-ában alkoholos befolyásoltság alatt állnak, az esetek felében a bántalmazottak is ittasak voltak.

Az elrendelt nyomozásokat tekintve bűncselekményi oldalon mindhárom évben a testi sértés vezet (3000-nél több eset), ezt követi 2009-ben a kiskorú veszélyeztetése, 2010.-től a zaklatás, majd a garázdaság.

(Ki kell emelni, hogy a zaklatás 2008. január 1. óta van a Btk-ban, azóta két alkalommal is bővült a tényállása, új elkövetési magatartásokkal egészítették ki. 2010. május 1.-én és 2011. január 1.-én változott a tényállás tartalma, így összehasonlításra nincs lehetőség.)

Jellemző a szociálisan hátrányos helyzet, az alacsony iskolai végzettség, szerényebb anyagi körülmények, munkanélküliség, a konfliktuskezelési készség hiánya.

Mindhárom jelentés kiemeli, hogy kifejezetten hiányzik a bántalmazotti körből a „*volt élettárs*” meghatározás.

Az utóbbi évtizedben kifejezetten általánossá vált a társadalomban a házassági kötelék nélküli együttélés, amely kapcsolatok éppúgy megromolhatnak, mint a házasságok. A „*volt bejegyzett élettárs*” viszont bekerült a Hke. tv.-be, de az ilyen együttélés viszonylag kis számban fordul elő a bejegyzés nélküli élettársi kapcsolatok számához viszonyítva.

Ugyancsak szerepel mindhárom jelentésben, hogy a Gyermek védelméről szóló törvény (1997. évi XXXI. tv.), illetve a Hke. tv. ugyanazt az intézményi és foglalkozási kört nevesíti a jelzőrendszer együttműködőiként és az a tapasztalat, hogy — bár mindenki tanulja a távoltagevel kapcsolatos feladatait — az együttműködés egyre „összecsiszoltabban” működik.

2010-ben a bűnmegelőzési szolgálat elindította a „Képzés az áldozatvédelem és a családon belüli erőszak kezelése területén” projektet, azzal a nem titkolt céllal, hogy elősegítse a szemléletváltást a rendőri állomány körében.

A II. sz. Jelentés az egyes megyék közötti eltérésekre is utalva kiemeli „A Hke. tv. megfogalmazása alapján nagyon nehéz eldönteni, hogy mikor, milyen esetek észlelésekor kell alkalmazni az ideiglenes megelőző távoltaget. A törvény a rendőr ítélőképeségére, belátására bízta a döntést. Rendőreink ítélőképesége, ingerküszöbe e téren is széles skálán mozog, mely attól is függ, hogy milyen társadalmi közegben, családi légkörben szocializálódtak. A képzés egyik fontos feladata volt, hogy e széles skálát szűkítsük, társadalmilag elvárható mederbe tereljük.”

A III. sz. Jelentés állapítja meg azt, hogy az eltelt idő elegendő volt ahhoz, hogy „az állomány az azonnali, helyszíni intézkedés létjogosultságát ne kérdőjelezze meg, ...viszont aggályosnak véli a határozat meghozatalát akkor, ha az eltiltás valakit a munkahelyétől is korlátoz”, (például a családi háznál van az a műhely, ahol a bántalmazó mindennapi munkáját végzi).

Ugyancsak dilemmát okoz a téli időszakban elrendelt eltiltás, ha a bántalmazónak nincs hová mennie (a falvakban nincs hajléktalanszálló, anyaotthon, a legközelebbi esetenként 40-50 km-re található, éjszaka nincs tömegközlekedés, stb). Az eltiltottak leginkább rokonoknál húzzák meg magukat, de gyakran előfordul, hogy a

bántalmazásról ezek a rokonok már régóta tudnak, s nem fogadják be a számukra sem kívánatos, gyakran ittas erőszakoskodót.

Konkrét esetben a békéscsabai rendőrkapitányság munkatársai vittek el egy eltiltottat a városi hajléktalanszállóra éjjel egy órakor, akkor és ott szembesültek azzal, hogy csak két hétnél nem régebbi tudószűrő igazolással lehet befogadni bárkit is, ezért a vasútállomásra szállították, ahol semmilyen egészségügyi igazolás nem szükséges.

Mindhárom jelentés kiemeli, hogy... az alaputasítás szerint az ideiglenes megelőző távoltartás elrendelése többletköltséget nem okozhat. Ez az előírás a gyakorlatban végrehajthatatlan: elsőként az intézkedő járőr érkezik a helyszínre, kérésére a kiadmányozásra jogosult parancsnokot küldi az ügyelet és/vagy ha helyszínes bűncselekmény történt, akkor a helyszínelést végző technikus, a helyszínelést végző nyomozó ugyancsak kivonul. Javultak a feltételek azzal, hogy a rendőrségi törvény 2010. III. 24. óta lehetővé teszi az előállítását annak, akivel szemben ideiglenes megelőző távoltartás elrendelésének van helye.⁴⁵ Ezzel, (bár ez is okozhat többletköltséget) jelentősen egyszerűbbé vált az eljárás az esetek döntő többségében, hiszen nem kell a helyszínen „viaskodni” a fentebb már idézett arányok szerint ittas érintettekkel, számítógépen lehet feldolgozni az ügyet, stb. Nincs feltétlenül szinkronban a gyermekvédelmi törvény 17.§ (2) bekezdés a) pontja és a Hke. tv. 9. § (3) bekezdése.⁴⁶

A gyermekvédelmi törvény feltétel nélkül előírja, hogy a jelzőrendszerbe tartozó szervezetek alkalmazottainak (fegyelmi felelősség terhe mellett) kötelező a jelzésadás, ha kiskorú veszélyeztetettségét észlelik, a Hke. törvény szerint ezt a bántalmazott kérésére vagy beleegyezésével tehetik csak meg. A gyermekvédelmi törvény egyértelműen kógens szabályt tartalmaz, ezzel szemben a Hke. törvény megfogalmazása nem egyértelmű. Értelmezhető úgy, hogy a (kiskorú nélküli) családban a konfliktuskezeléshez a bántalmazott szuverén joga a családsegítő szolgálatától való segítségkérés, ezért kell a hozzájárulása. Erre azonban nincs szükség, ha a kiskorú a veszélyeztetett. Az összetett mondatban a két almondatot elválasztó vessző megengedi ezt az értelmezést is.

⁴⁵ 1994. évi XXXIV. tv. a rendőrségről 33. § (2) bekezdés g) pontja.

⁴⁶ 1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről ... 17. § (2) bek. a) pontja, Hke. tv. 9. § (3) bek.

A jelentések megállapítják, hogy a közösen használt ingatlan tulajdoni, használati viszonyainak megállapításához az esetek túlnyomó többségénél a felek nyilatkozatát tudják figyelembe venni, illetve kénytelenek azt elfogadni. Ez gondot jelent, ha a bántalmazó nincs a helyszínen, okiratok pedig nem állnak rendelkezésre. Gondot okoz gyakran a jelzőrendszeri tagoktól, illetve a családvédelmi koordinációért felelős szervektől (továbbiakban városi gyámhivatalok) érkező jelzések, iratok, meghallgatási jegyzőkönyvek mikénti kezelése.

Az iratok gyakran olyan késedelemmel érkeznek a rendőrségre, amikor az ideiglenes megelőző távoltartásnak — már nincs igazán helye és értelme sem, mert időközben helyreálltak a családi kapcsolatok.

A Hke. tv. céljából, rendeltetéséből álláspontom szerint az következik, hogy a rendőrség beavatkozására az azonnali veszélyhelyzet elhárítása céljából akart hatáskört telepíteni a jogalkotó.

Ezzel ellentétes álláspont is ismert: „amennyiben a rendőrség előtti eljárásban a bántalmazott (aki egyben a megindult büntetőeljárás sértettje is) kéri a távoltartás elrendelését, a rendőrségnek azt kell megállapítania, hogy a bántalmazóra és a bántalmazottra kiterjed-e a Hke. tv. hatálya és megvalósult-e a törvény 1. §-ában definiált hozzátartozók közötti erőszak. Amennyiben igen, úgy el kell rendelnie az ideiglenes megelőző távoltartást függetlenül attól, hogy a bántalmazott (adott esetben sértett) ezirányú kérelme az éppen meginduló büntetőeljárás vagy a hatósági eljárás során tett tanúvallomásában hangzott el.”⁴⁷

Általában elfogadható ez az álláspont, azonban gyakran előfordul, hogy csak hónapok, évek múlva (például egy bontóper során) derülnek ki korábbi abúzusok, ezeknél már a törvényben szereplő „helyszíni intézkedés” lehetősége fel sem merül, a jövőbeli jogalkotásban indokolt az egyértelmű szabályozás.

Ennek szükségessége egyébként az I. Jelentésben, mint az ORFK vezetői utasítás kiegészítésére vonatkozó feladat jelenik meg.⁴⁸

Ugyanis, ha elfogadjuk, hogy a rendőrség minden hozzá érkező kezdeményezést közigazgatási ügyként kell, hogy kezeljen és érdemi döntést kell hoznia, az adott esetben lényegesen lelassíthatja az ügy megoldását. Amennyiben a rendőrség nem

⁴⁷ Tóth Éva: Szabadíts meg a Gonosztól! A távoltartás dilemmái, *Ügyészek Lapja*, 2011. évf. 9. sz. 24. o.

⁴⁸ ORFK. I. Jelentés 8. o.

találja megalapozottnak és/vagy indokoltnak az azonnali/ideiglenes megelőző távoltartás elrendelését és erről alakszerű közigazgatási határozatban dönt, erről a Hke. tv. eltérő rendelkezése hiányában — jogorvoslati kérelem esetében —, az általános (Ket.) szabályok szerint a felettes közigazgatási hatóság dönt. Ezzel szemben, ha a rendőrség a Hke. törvényben meghatározott hozzátartozó ezirányú kérelmét tartalmazó iratokat a megelőző távoltartás elrendelésére jogosult bírósághoz teszi át, az odaérkezéstől számított három munkanapon belül döntés születhet a kérelemről.

A jogszabály céljának és szellemének ez a megoldás felel meg, de nem szerencsés, hogy ha a jogalkalmazó a „szellemiséget” próbálja megfejteni.

A Jelentések megemlítik a keletkezett iratok „öszvér” jellegét. Amennyiben a helyszíni intézkedésnél már egyértelmű, hogy bűncselekmény történt, a helyszíni szemle, a helyszíni tanúkihallgatások is a Be. szabályai szerinti nyomtatványokon készülnek és gyakorlatilag „előzményi iratként” kerülnek átemelésre az ideiglenes megelőző távoltartás iratai közé és képezik a meghozandó *közigazgatási határozat* alapját.

Mindhárom Jelentésben felvetődik, hogy indokolt lenne szabályozni, mit vihet el a távoltartott, azt mennyi ideig „szedegetheti” össze rendőri biztosítás mellett. A belső utasítás kiegészítése indokolt azzal is, hogy ha az előállítás alatt döntöttek az ideiglenes távoltartásról és vissza kell menni a személyes tárgyakért, az csak rendőri kíséret mellett történhet. (A mintaként használt osztrák modellben ezt szabályozták.) Itt nincs rá utalás, miként arra sincs, hogy ha a kérelem alapján csak a bíróságon indul eljárás — tehát nem előzi meg ideiglenes megelőző távoltartás —, arról, illetve az elrendelő határozatról a rendőrséget, gyámhatóságot kell-e értesítenie a bíróságnak.

Az egyik legfontosabb fogyatékosága a távoltartási törvénynek, hogy ellentétben az osztrák modellel, egyáltalán nem rendelkezik arról, kell-e és ha igen, kinek, melyik szervnek ellenőriznie a távoltartás megtartását.

A büntetőeljárásban elrendelhető távoltartásnál a bíróság kötelezheti a terheltet, hogy meghatározott időközönként jelentkezzen a rendőrségen, ezzel szemben a Hke. tv.-ben nincs ilyen rendelkezés, és sem a Rtv, sem más jogszabály nem tartalmaz ilyen felhatalmazást. A távoltartó határozat szabályainak megszegése szabálysértés ily módon vagy bejelentésre vagy csak véletlenszerűen jut a hatóság tudomására.⁴⁹

⁴⁹ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről és a szabálysértések nyilvántartásáról, 168. §

(Ausztriában az első három nap alatt a rendőrség legalább egyszer köteles a helyszínen ellenőrizni a rendelkezés betartását. A megszegése 360 €-ig terjedő pénzbírság, illetve az elkövető őrizetbe is vehető. A kulcsait a rendőrségen le kell adnia.)⁵⁰

A rendőrség gyakorlatában előfordult, hogy a bírósági meghallgatásra idézés kézbesítésekor a csengetésre az eltiltott jött ki a családi házból megnézni, hogy ki érkezett.

A rendőrségen összességében kialakulóban van egy olyan gyakorlat, amely továbbfejleszthető. Mindenképpen „finomhangolásra” és általános „ráhangolódásra” van szükség egyebek között csak az elrendelés számadatai által jelzett területileg eltérő joggyakorlat egységesítése érdekében.

IV. 2. Ügyészségi tapasztalatok

Az ügyészség részéről publikált értékelések részben a jogintézmény megismertetését szolgálják, de már születtek elemzések is, amelyek leginkább a rendőrség és a bíróság illetve a jelzőrendszerhez tartozó szervek joggyakorlatának egységesítését, törvényességét hivatottak előmozdítani.

Maga a Hke. tv. az ügyész részére biztosítja a fellépés lehetőségét minden további részletezés nélkül. Az ügyészség tehát a részére az ügyészségi törvényben, illetve a Rtv-ben, a Ket-ben és a Pp-ben, valamint az egyes szakhatóságok feladatait szabályozó törvényekben biztosított jogosítványai alapján tud fellépni.

Az ügyészség szerepét, felelősségét, jövőbeli aktívabb fellépését is elősegítheti a Kúria EHP 2012. 3 sz. alatt közzétett határozata.

A Kúria hivatkozott határozata rámutat, hogy a nemperes eljárásokról szóló 1958. évi 5. tvr. 17. § (3) bek. értelmében az ügyész fellépésére a Pp. szabályait kell alkalmazni. A Pp. 9. § (1) bekezdése szerint az ügyész — a felek rendelkezési jogának tiszteletben tartása mellett — keresetet indíthat, ha a jogosult jogainak védelmére bármely okból nem képes.

A Hke. tv. nem jogosítja fel az ügyészt önálló keresetindítási joggal. Amennyiben azonban az eljárás hivatalból indul, azaz például ideiglenes megelőző távoltartást rendelt el előzetesen a rendőrség, akkor az ügyészi fellépés nem korlátozódik a jogai érvényesítésében korlátozott személy érdekei előmozdítására.

⁵⁰ Kemény: i.m. 2006. 6. o.

A Hke. törvényt az Országgyűlés az élethez, testi épséghez és az emberi méltósághoz fűződő, minden embert megillető alapvető emberi jogok védelmében hozta. A törvény 13. §-ának (5) bekezdése széleskörű, korlátozás nélküli fellépési lehetőséget biztosít az ügyész számára, állapítja meg a Kúria határozata.

Rámutat arra is, hogy a bántalmazottak kiszolgáltatott helyzetét, jogaik érvényesítésének korlátozott lehetőségét a jogalkotó eleve vélelmezte. Ennek megfelelően az ügyész feladata nem szűkül le a bántalmazottak jogainak előmozdítására, a hivatalból indult eljárásban a bántalmazott nincs is klasszikus értelemben a fél, a kérelmező pozíciójában.

(Az alapügyben a rendőrség az ideiglenes megelőző távoltartásról határozott a férj ellen, aki a közös lakásban bántalmazta a feleségét, közös kiskorú gyermeküket, valamint az anyósát. A rendőrségi határozat az anyósra nem terjesztette ki a távoltartó rendelkezést. A hivatalból indított megelőző távoltartás iránti eljárásban az ügyész fellépett, és indítványozta, hogy a feleség és a gyermek mellett az anyós tekintetében is állapítsa meg annak bántalmazotti mivoltát és rendelje el a távoltartást az ő érdekében is. A bíróság az indítvány anyósra vonatkozó részét figyelmen kívül hagyta. Ügyész fellebbezés után a másodfokú bíróság sem osztotta az ügyészség álláspontját, az indítványt elutasította azzal az indokkal, hogy nem indíthat az ügyész keresetet olyan jog iránt, amelyet csak jogszabályban meghatározott személy érvényesíthet. A megyei főügyészség felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, melyet a Legfőbb Ügyészség is fenntartott.)

Összegezve az elvi határozat megállapításait: önálló keresetindítási joga nincs az ügyésznek a megelőző távoltartás elrendelése végett, azonban a már folyamatban lévő, illetve hivatalból indított eljárásokban korlátozás nélküli a fellépési lehetősége. A hivatalból indított eljárásokban egyik bántalmazottnak sem kell kérnie az eljárás megindítását, még annak az érintettnek sem, akinek a vonatkozásában a rendőrség a távoltartásról elmulasztott rendelkezni. Az ügyész fellépése, fellebbezése az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. tv. 1. §-ának (2) bekezdésén alapul, mely szerint az ügyészség a jogszabályok megsértése esetén — a törvényben meghatározott esetekben és módon —, fellép a törvényesség érdekében. (EHP. 2012. 3.)⁵¹

A megyei főügyészség tapasztalatait összegző tanulmányból több, továbbgondolásra is érdemes megállapítás hasznosítható: az ügyészi tapasztalatok szerint az ügyfelek között

⁵¹ Kúria Pfv. II. 22.341/2011.

gyorsan elterjedt, hogy létezik ez a gyors és hatékony eszköz a családi problémák kezelésére és egyre több a visszaélésszerű kezdeményezés, különösen vagyonmegosztási perekben.⁵²

A rendőrségi gyakorlatot az ügyészség törvényességi felügyeleti jogkörben eljárva felügyeli, hiányosság, törvénysértő gyakorlat esetén jelzéssel, súlyosabb esetben felszólalással él. Hiányosságként értékelte: a rendőrség gyakran nem dönt a Hke. tv. 6. § (2) bekezdésével a hatáskörébe utalt ideiglenes megelőző távoltartó határozat elrendelése tárgyában. A hibás gyakorlat kivétel nélkül abban nyilvánult meg, hogy „a rendőrség, a hozzá benyújtott távoltartás iránti kérelmet átiratban megküldte az illetékes városi bíróságnak a megelőző távoltartás iránti eljárás lefolytatása végett”⁵³ (Ezzel kapcsolatos álláspontomat a rendőrségi tapasztalatoknál már kifejtettem.)

De lege ferenda, a jövőbeli jogalkotás számára mintaként szolgálhatna egy olyan megoldás, mint például a szabálysértési törvénynek az elzárással is sújtható szabálysértések tekintetében bevezetett rendszere: a bírósági eljárást minden esetben megelőzi a rendőrség úgynevezett előkészítő eljárása.⁵⁴ Ugyancsak megoldás lehetne, ha eljárás kezdeményezési kötelezettséget kapna a családvédelmi koordinációs szerv a megelőző távoltartás tekintetében és a rendőrségnek csak az azonnali beavatkozást igénylő ideiglenes megelőző távoltartási eljárásra terjedne ki a hatásköre.

További hiányosságként állapítja meg a tanulmány, hogy a rendőrségi határozat gyakran nem rendelkezik a bántalmazó szülői felügyeleti jogának és a közös kiskorú gyermekkel való kapcsolattartási jogának a szüneteléséről (Ket.72. § (1), illetve Hke. tv. 8. § e.), illetve nem mindig tisztázzák a gyermekek jogállását: melyik a közös, illetve külön-külön gyermek, stb.

A rendőrségi határozatok indokolása nem tartalmaz tényállást vagy nem a teljes tényállást tartalmazza, nincs pontosan megjelölve, kik az ügyfelek, pontos adataik, olyanok is ügyféli minőséget kapnak, akik az iratok alapján tanúi az eljárásnak, megszegve ezzel a Ket. 72. §-ában foglaltakat.

A „volt élettárs” az ügyészség szerint is egyértelműen hiányzik a Hke. tv-ből. Ez utóbbit alátámasztja, hogy a KSH adatai szerint 2005-ben az elveszületettek 34,9%-a,

⁵²Alföldi Ágnes Dóra: Szemelvények az ügyészség ideiglenes megelőző és megelőző távoltartás alkalmazása során kialakult gyakorlatából, Családi Jog, IX. évfolyam 2. szám 2011. június 34-39. o.

⁵³ Alföldi Ágnes Dóra: i.m. 35. o.

⁵⁴ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről... 117.§

2010-ben viszont már 40,8%-a született házasságon kívüli élettársi kapcsolatból. Ebből áttételesen ugyan, de következtetni lehet arra, hogy a „volt házastársak” mellett arányaiban hasonló lehet a „volt élettársak” részvétele a családon belüli erőszak eseteiben.⁵⁵

Más elemzők is erre a következtetésre jutnak. „Sajnálatos módon a törvény nem veszi figyelembe, hogy manapság jóval magasabb a lazább élettársi kapcsolatok száma. ... Ez a rendelkezés nincs összhangban a jogszabály szellemiségével, hiszen élettársak között is nagyon gyakran alakul ki — közös hitel, közös lakás, közös cég, stb —, olyan helyzet, hogy a kapcsolat megszakadása után is kénytelenek együtt élni a régi közös ingatlanban.... Szintén nem veszi figyelembe a jogalkotó azt a helyzetet, amikor — akár több generáció együttélése folytán —, olyan személyek között valósul meg az erőszak, akik ebből a felsorolásból kimaradnak (sógor, vő, keresztapa, stb.).⁵⁶

A megelőző távoltartással kapcsolatos jogértelmezési probléma a hivatalból, illetve kérelemre indult eljárások rendszeres összekeverése.

Ha hivatalból indult az eljárás, akkor érdemi döntés az elrendelés vagy az elrendelés mellőzése. Ehelyett gyakori hiba, hogy a bíróságok eljárást megszüntető végzést hoznak. „A hivatalból induló eljárásoknál a bírósági nemperes eljárás nem kérelemre indul, az eljárásban nem kérelmezőről és kérelmezetről, hanem a Hke. tv. szóhasználatára szerinti bántalmazóról és bántalmazottról van szó. Ebből eredően a bántalmazotti kérelmet nem értékelheti a bíróság kérelemtől való elállásként még akkor sem, ha megegyezik a jelen lévő bántalmazó nyilatkozatával.”⁵⁷

Hasonló problémákat tár fel Geréby Zsuzsanna, aki kifejti: „Mivel nemperes ügy, ezért álláspontom szerint kérelmező és kérelmezett az elnevezés..., szomorú tény, hogy egy jogszabály alkalmazása során vitás kérdésként merülhet fel a felek elnevezése... a törvény 15.§ (3) bekezdése alkalmazza a „bántalmazott kérelmező” kifejezést... Azonban egy bírósági eljárásban prejudikáló ... a bántalmazó és bántalmazott kifejezés használata... (mások szerint)...nem kellene félni a bántalmazó és bántalmazott kifejezések használatától, az eltérő megnevezéssel pont a lényeg vesz el.”⁵⁸

⁵⁵ <http://statinfo.ksh./statinfo/haViewer.jsp>

⁵⁶ Mantz-Kelemen Kata Réka: A megelőző távoltartás gyakorlati alkalmazásának problémái a bíróságok szemszögéből, Jogi Fórum 2012.03.13.

⁵⁷ Alföldi Ágnes Dóra: i.m. 37. o.

⁵⁸ Geréby Zsuzsanna: i.m. 7. o.

Gyakori hiba az is, hogy hivatalból indult eljárásban arra hivatkozva hoznak megszüntető végzést, hogy a bántalmazott vagy egyik fél sem jelent meg. (Ellentétben a Hke. tv. 15.§ (2) bekezdéssel, amely szerint a döntéshozatalnak hivatalból indult eljárásban nem akadály a felek távolmaradása.)⁵⁹

Az ügyészi fellépés, fellebbezés, felülvizsgálat kezdeményezése segíti a jogalkalmazási gyakorlat egységesítését, a törvény helyes értelmezését. A törvény személyi hatályának, illetve a határidők számításának mikénti értelmezését segíti a BH 2011. évi 311. sz. jogesete (vázlatosan ismertetem).

A bántalmazó és a bántalmazott élettársak voltak, két gyermekük született, akik kiskorúak. Kapcsolatuk megromlott, rendszeres volt a tettegesség, emiatt a gyermekeket a jegyző védelembe vette és édesanyjuknál helyezte el ideiglenes hatállyal, megállapítva, hogy ezalatt az apa szülői felügyeleti joga is szünetel. 2010. június 16-án a bántalmazott a rendőrséget hívta, mivel volt élettársa hajnalban zörgetett (új lakhelyük) ablakán, megfélemlítve őt és gyermekeiket.

A rendőrség június 16-án ideiglenes távoltartó határozatot hozott, eltiltvá volt élettársától és közös kiskorú gyermekeiktől, egyidejűleg kezdeményezte a megelőző távoltartás elrendelését. Június 18-án a bíróság az eljárást megszüntette a felek meghallgatása nélkül arra hivatkozva, hogy a „volt élettárs” nem tartozik a törvény hatálya alá.

Az ügyészi fellebbezés: felderítetlen a tényállás, a kiskorú gyermekek tekintetében nem vizsgálta a bíróság a családon belüli erőszak megvalósulását, holott a védelembe vételre az iratokban is van utalás.

A megyei bíróság az elsőfokú bíróság végzését hatályon kívül helyezte és utasította azt az eljárás folytatására és új határozat meghozatalára, (az ügyészi fellebbezést megalapozottnak találta).

Az elsőfokú bíróság személyes meghallgatás után megállapította, hogy az élettársi kapcsolat korábban megszűnt, így a bántalmazott már nem tartozik a Hke törvény hatálya alá. Közös kiskorú gyermekeik sérelmére azonban a bántalmazó elkövette a hozzátartozók közötti erőszakot, ezért a távoltartást 30 napra elrendelte, visszamenőleg

⁵⁹ Alföldi Ágnes Dóra: i.m. 37. o.

a bántalmazás napjától számítva (augusztus 19-én, amikor a 30 nap már több, mint egy hónapja eltelt!)

Újabb ügyészi fellebbezés: a másodfokú bíróság mindössze az eltiltás kezdőnapját változtatta meg, éspedig úgy, hogy nem június 16-ától, hanem június 18-ától, amikor is az elsőfokú bíróság a hatályon kívül helyezett végzését hozta. Addig a rendőrség ideiglenes távoltartó határozata volt hatályos. Egyebekben az elsőfokú bíróság döntését megalapozottnak és törvényesnek találta.

Az ügyészség felülvizsgálati kérelemmel támadta meg a jogerős határozatot, amit a Legfelsőbb Bíróság teljes egészében osztott, elvi élel állapítva meg, hogy a visszamenőleges hatályú másodfokú végzés jogszabálysértő, ezért azt hatályon kívül helyezte és a megelőző távoltartás elrendelését mellőzte.

„A törvény céljával nyilvánvalóan ellentétes, hogy a bíróság olyan időszakra állapítsa meg a maximum 30 napos megelőző távoltartást és kötelezze a bántalmazót különböző cselekményekre, illetve cselekményektől való tartózkodásra, ami jóval megelőzi a bíróság határozatának keltét, az abban foglaltak hatályosulása nyilvánvalóan lehetetlen ... amennyiben ... a hozzátartozók közötti erőszak elkövetésének a veszélye a határozatig megszűnt, a távoltartás elrendelésének mellőzése szükséges.”⁶⁰

Az ilyen jogalkalmazási hibák feltehetően ritkábban fordulnának elő, ha a jogalkotó koherens szabályrendszert alkotott volna, soronkívüliséget előírva mind az első, mind a másodfokú eljárásra.

IV. 3. A bíróságok jogalkalmazási tapasztalatai

„Bírósági oldalról az alkalmazás gyakorlati problémái arra az általános, a magyar jogalkotásra jellemző problematikára vezethetők vissza, hogy az eljárások gyorsítása érdekében hozott törvények — ebbe a körbe tartoznak a kis értékű perek, a megelőző távoltartás rövid határidői is — által nem szabályozott kérdésekre a Polgári perrendtartás szabályait kell alkalmaznunk. Vagyis: gyors eljárási cselekményekhez hozzárendeljük a lomha, sok tekintetben már meghaladott, korszerűtlen eljárási szabályokat, amelyek végül mégis az eljárás elhúzódásához vezetnek... Bármilyen jogszabályról legyen is szó, a nemes célok nem elegendőek a jogszabály jó

⁶⁰ BH 2011. évi 311. sz. jogeset 4. o.

hatályosulásához, a szellemiség nem váltja ki a szükséges normaalkotási folyamatot, mely a technikai részleteket is magában foglalja.”⁶¹

A fenti megállapítás általában is jellemző az e tárgykörben megjelent publikációkra. A bíróságok részéről megszólalók már a Hke. tv. hatályba lépése előtt nagyon komoly hiányosságokat vetettek fel, ezeket vázlatosan fentebb ismertettem. A gyakorlat ezeket vissza is igazolta., a törvény azonban hatályba lépett, folyamatosan érkeznek az ügyek és a bíróságoknak döntenüik kell.

A határidők pontos megfogalmazása, ellentmondásos egymáshoz rendelése egyértelműen nehezíti a bíróságok munkáját.

Maga a Hke. tv. a határidőket, határnapokat meglehetősen eklektikusan kezeli.

1.) A rendőrség az ideiglenes megelőző távoltartást *72 órára rendeli el* (Hke. tv. 6.§ (4) bek.). Arról, hogy mi a kezdő és mi a befejező időpont, nincs rendelkezés, illetve arról sincs, hogy ezt a határozatban meg kell-e jelölni, és ha igen, akkor hogyan (óra, perc) kell megjelölni. Ez a helyszínen meghozott és a jelenlévő feleknek átadott (kihirdetett, kézbesített) határozat esetében lehet például a kézbesítés (átadás) feljegyezhető időpontja, de nyitva marad a kérdés a jelen nem lévő bántalmazó tekintetében, akit esetleg meg sem találunk órákig, napokig.

Amennyiben előállítják a bántalmazót, a büntetőeljárásbeli számítási mód automatikus alkalmazása — személyes szabadság korlátozás kezdő időpontja — pontos időmeghatározást eredményez.

2.) A határozat „*meghozatalát*” követő 24 órán belül kell a családsegítő szolgálatot, a gyermekjóléti szolgálatot, stb értesíteni (Hke. tv. 9. § (4) bek.).

Miért kell a „meghozatal” időpontját rögzíteni? Nincs rá előírás! A „24 óra” az huszonnégy óra és az egy pontosan meghatározható időtartam, csak nem tudjuk a kezdő időpontot megragadni.

3.) Ha a bántalmazó a határozatot nem veszi át a rendőrségen, a „*meghozatalát*” követő harmadik napon „*közzöltnek*” kell tekinteni (Hke. tv. 9.§ (1) bek). E határidő elmulasztása ellen... igazolásnak van helye. Kérdés, hogy mikortól kezdődik az elmulasztás?

⁶¹ Gyengéné Nagy Márta: A megelőző távoltartás bírósági gyakorlata Családi Jog IX. évfolyam 2. szám 2011. június 33. o.

4.) A határozat bírósági felülvizsgálatát a határozat „*készítésétől*” számított három napon belül lehet kérni (Hke. tv. 12.§ (2) bek.) A bíróság a kérelemről annak beérkezésétől számított három munkanapon belül határoz.

5.) A bíróságnak az eljárást az ideiglenes megelőző távoltartás kezdő időpontjától számított *három napon belül*, kérelemre indult eljárás esetén a kérelem beérkezésétől számított *három munkanapon* belül le kell folytatnia (Hke. tv. 15. § (6) bek). A Pp. 103.§ szerint azonban a napokban megállapított határidőbe a kezdőnap nem számít bele, így viszont lejárhathat a rendőrség által elrendelhető 72 óra anélkül, hogy a bíróság a megelőző távoltartásról döntött volna. A fenti kiemelésekből is látszik, hogy maga a törvény tartalmaz néhány értelmezésre szoruló megfogalmazást.

A bíróság jogalkalmazásában további gondokat is okoz, amikor a Hke. tv.-ben nem szabályozott határidők tekintetében a Pp előírásait kell alkalmazni. A legtöbb kritika a megelőző távoltartást elrendelő határozat elleni fellebbezést érinti. A másodfokú bíróságra — külön rendelkezés hiányában —, a Pp szerinti 15 napos fellebbezési határidőt követően (még 8 nap, amíg az ellenérdekű fél a fellebbezésre nyilatkozik) kerül felterjesztésre az ügy, így gyakorlatilag a fellebbezés azt a funkcióját, hogy például megakassza a jogsértő határozat végrehajtását, nem tölti be. További gondokat okozhat — és mint azt az ismertetett BH⁶² tükrözte, okoz is —, mi a teendő, ha a másodfok például hatályon kívül helyezi az elsőfokú határozatot és megismételt eljárásra utasítja a helyi bíróságot.

A határidőket tehát indokolt lenne pontosítani, harmonizálni és a másodfokú eljárásban is lerövidíteni, hogy ne sérüljön ténylegesen a jogorvoslathoz való jog (azaz ne csak elvi lehetőség legyen). A bántalmazó és a bántalmazott fogalmának pontosítása is újragondolandó.⁶³

A cselekvőképes hozzátartozókon kívül megfontolandó a korlátozottan cselekvőképes (cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezett) bevonása a bántalmazói körbe, különösen akkor, ha csak egyes ügycsoportokra mondták ki a korlátozást. Egyáltalán nem biztos, hogy nem tudja felmérni a cselekménye súlyát és következményeit. A volt élettársról már több helyen is írtam a korábbiakban. Az előzetes normakontroll keretében hozott Alkotmánybírósági döntés a bántalmazotti kör pontosítását is indokoltnak tartotta, viszont a „volt élettárs” mind a családi jog, mind a

⁶² BH 2011. 311. sz. jogeset

⁶³ Mantz-Kelemen Kata Réka: A megelőző távoltartás gyakorlati alkalmazásának problémái a bíróságok szemszögéből, Jogi Fórum (2012.03.13.) 4. o.

polgári jog (öröklési jog várható változása) alapján elég egyértelműen behatárolható. Az esetszámok alig különböznek a volt házastársak és a volt élettársak között.

Van olyan nézet, hogy (nyilván az AB döntés ellenére vagy annak megfelelő további pontosítással) indokolt lenne az élettársi szintű kapcsolatot el nem érő baráti, volt baráti viszonyban élőkre is kiterjeszteni a törvény hatályát, hiszen léteznek olyan lazább jellegű kapcsolatok, melyek ... közeli, intim szférát is felölelő érzelmi kapcsolatot jelentenek, de nem merítik ki az élettárs fogalmát”.⁶⁴

Számtalan törvényességi aggály merül fel a hagyományos jogalkalmazásra berendezkedett polgári ügyszakos bírákban az idézés kellően nem szabályozott „rövid utas” megoldásait illetően. Ez csak látszólagos formai kérdés, nagyon komoly törvényességi aggályok is felmerülnek, amikor a fél (felek) nem jelennek meg. Nem mindegy — a jogkövetkezmények miatt sem —, hogy tudta, csak szándékosan maradt távol, vagy nem is volt abban a helyzetben, hogy elmenjen a meghallgatásra, mivel nem érték el. Mindenki a rendőrség segítő közreműködését említi, ami tényleg így lehet, de a feladatok egyértelműbb megfogalmazásával elkerülhetők lennének ezek a dilemmák. Pontosítást igényelne a törvényben, mennyire járhat el „hivatalból” a bíró a kérelemre indult eljárásban. Amennyiben a kérelmező/bántalmazott eláll az indítványtól, de a bíróság a kiskorú gyermekre tekintettel indokoltnak tartaná az elrendelést, vajon megteheti-e?

V. Összefoglalás, javaslatok

Dolgozatomban megkíséreltem röviden összefoglalni, milyen okok vezettek a távoltartás bevezetésére a magyar jogrendszerben.

A világ fejlettebb régióiban is huzamos idő kellett ahhoz, hogy az alapvető szabadságjogok korlátozásával is járó intézmény áttörje az e jogokat abszolutizáló jogfelfogás ellenállását. Olyan tabuk is továbbélnek, mint a családon belüli viszonyok magánügyként kezelése, a „ne beszéljünk róla”, „nem az állam feladata” nézetek elterjedtsége.

⁶⁴ Geréby Zsuzsanna: i.m. 4. o.

Magyarországon a rendszerváltást követően az egyéni szabadságjogok biztosítása, a terhelti pozíciói „jogállami” kezelése került előtérbe, és csak azt követte az áldozatok jogi megsegítése, helyzetük, jogérvényesítési lehetőségeik állami megerősítése. A gondolat, hogy nem magánügy, hanem közügy a félelemmentes élet jogi kereteinek a biztosítása, a rettegéstől mentes gyermekkor, ellentmondásosan tört utat a közgondolkodásban és természetesen nem tekinthető lezártnak a folyamat (nem beszélve az ehhez szükséges gazdasági, szociális, egészségügyi, oktatási, stb feltételekről).

Maga a távoltartás egy fal áttörése, tabuk ledöntése. Rengeteg „apró munka” van még hátra, amelyek szükségesek a korrekt jogalkalmazó tevékenységhez. Most még — éppen a hiányos, ellentmondásos szabályozás miatt — sok kérdést a célt világosan értő bírói, rendőri kreativitásnak kell megoldania a korrekt és adekvát jogi háttér hiányosságai miatt.

Javaslatok

A jogalkalmazói tapasztalatok és észrevételek összegyűjtése alapot teremthet a Hke. tv. és háttérjogszabályainak módosítására.

A változtatás lehetséges fő irányai vizsgálataim alapján:

A Hke. tv. személyi hatályának kiterjesztése a „volt élettársra”, illetve ezen túl is legalább az ideiglenes megelőző távoltartás lehetőségének a kiterjesztése akár az együttlakókra (függetlenül attól, hogy rokonok vagy sem). A megelőző távoltartás már korlátozható a hozzátartozókra és a volt élettársra.

A 72 órás ideiglenes megelőző távoltartás időtartamát célszerű lenne hosszabb időtartamúra növelni (akár úgy is, hogy az ügyész illetve a bíró az iratok alapján felülvizsgálja és megszünteti, ha a rendőrség döntését nem látja megalapozottnak). Ezt követően (például az osztrák mintában alkalmazott tíz nap) viszont csak akkor kerülne bíró elé, ha a bántalmazott ezt kifejezetten indítványozza. A hosszabb időtartam alatt a család- és a gyermekvédelmi szervek valós jogi és életviteli segítséget adhatnának a rászoruló bántalmazottaknak.

A megelőző távoltartás 30 napos határidejét jelentősen — feltételektől függően —, akár a többszörösére is kellene emelni. Különösen indokolt lenne a párhuzamosan folyó házassági bontóperek, gyermekelhelyezési, kapcsolattartási perek esetében, ahol a végső határidő egy feltétel — a jogerős befejezés — is lehetne.

A feleknek nagyobb rendelkezési szabadságot kellene biztosítani megnövelt eljárási időtartam mellett. Akár családterápia, önkéntes alkohol-, vagy más szenvedélybetegség elvonó kezelése, pszichológus, pszichiáter segítsége következtében előállhat olyan helyzet, hogy a felek már nem akarják a távoltartást, helyre akarják állítani a párkapcsolatot. (Lehetővé kellene tenni a megelőző távoltartás megszüntetését!)

Rendezni és "finomhangolni" kellene a jelzőrendszer és a családvédelmi koordinációs szervek kapcsolatrendszerét, felelősségi viszonyait. A rendőrség jelenleg jelzőrendszeri tag és az egyetlen hatékony, azonnal hívható intézkedő. Egyértelművé kellene tenni, hogy közvetlen veszélyhelyzetben mindenki azonnal a rendőrségnek jelezzen. Amikor nincs azonnali intézkedést igénylő helyzet, de saját feladata ellátása során bármelyik, a jelzőrendszerhez tartozó szerv, személy olyan körülményt észlel, ami külső segítséget, tüzetesebb vizsgálódást igényel, annak a koordinációért felelős szervet kelljen tájékoztatnia. Megfontolandónak tartom a koordinációs szervet a megelőző távoltartás kezdeményezési jogával felruházni.

A határidőket szinkronba kellene hozni törvényen belül és a háttérjogszabályokkal. A rövid utas idézés feltételeit, alkalmazhatóságát ugyancsak egyértelműen kellene meghatározni. Az órákban megállapított határidő kezdő időpontját definiálni kellene, a lejárati időpontot ugyancsak. A határozat kötelező kellékévé kell tenni a kezdő időpont (kihirdetés, kézbesítés időpontja) egyértelmű feltüntetését.

A jogorvoslati jog jelenleg formális az esetek túlnyomó részében, mivel amikorra érdemben elbírálják a kérelmet, nagy valószínűséggel eltelik a távoltartás vagy az ideiglenes megelőző távoltartás. A jogintézmény jellegéből adódó fórumrendszert és feszes határidőket indokolt kidolgozni mind az első, mind a másodfokú bíróságok eljárására. Igaz ez a családsegítő, gyermekjóléti stb. szerveknek szabott határidőkre is. (Soroni kívüli eljárás előírása az eljárás minden szakaszára.)

A távoltartó határozatok megtartását jelenleg senki nem ellenőrzi, a határozat megszegése véletlenszerűen, rendszerint segítségkérést követően jut a rendőrség tudomására. Itt is indokolt lenne (osztrák minta) a helyszíni ellenőrzés feltételeit

megteremteni, illetve a hosszabb időtartamúaknál például rendőrségi (gyámhatósági?) jelentkezést előírni hetente-kéthetente.

Indokolt lenne megvizsgálni, milyen krízisközponti kapacitások állnak rendelkezésre a segítő szolgálatnál a szükséges terápiás kezelésekhez, azok mennyiben hozzáférhetőek, egyáltalán eljutnak-e ezek a megfeneklett kapcsolatok a segítségkérés lehetőségéig. A szűk keresztmetszeteket valamilyen fontossági elv szerint rangsorolva bővíteni kellene. (Pszichológus hálózat bővítése, családterápiás szakemberek alkalmazása, civil segítők bevonása.)

Az eltiltottak részére — ha végképp nincs hová menniük — segítséget kellene nyújtani elemi szálláslehetőség eléréséhez (címlistán túl!).

A szenvedélybetegségekben (alkohol, szerencsejáték, esetenként internet stb. — függőség) szenvedők komplex terápiára kötelezését / ösztönzését el kellene kezdeni kimunkálni, kitalálni, megalkotni. Ezek a beteg emberek betegségük kezdeti (és talán még visszafordítható) stádiumában rengeteg szenvedést okoznak közvetlen környezetüknek.

Később jórészt körükből kerülnek ki a hajléktalanok, „csicska sorba” kerülők, akikkel egyre több gond és társadalmi feszültség keletkezik, ahogyan az állapotuk romlik. A késői segítség rendszerint nem alkalmas a lecsúszás megakadályozására.

Szeged, 2012. szeptember 30.

Hajdú Attila Balázs

HAARAAA.SZE

Felhasznált irodalom

Alföldi Ágnes Dóra: Szemelvények az ügyészség ideiglenes megelőző és megelőző távoltartás alkalmazása során kialakult gyakorlatából, Családi Jog IX. évfolyam, 2. szám

Geréby Zsuzsanna: A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról, avagy egy jogszabály „sötét oldala” bírói szemszögből Családi Jog 2010. december

Gyengéné Nagy Márta: A megelőző távoltartás bírósági gyakorlata, Családi Jog, IX. évf. 2. szám

Krizsán Andrea: Családon belüli erőszak: kiről szól? Replika 56-57. szám

Mantz-Kelemen Kata Réka: A megelőző távoltartás gyakorlati alkalmazásának problémái a bíróságok szemszögből, Jogi Fórum (2012. 03.13.)

Tóth Éva: Szabadíts meg a Gonosztól! A távoltartás dilemmái, Ügyészek Lapja 2011. évf. 9. szám

BH 2010/6. sz. Fórum A Civilisztikai Kollégiumvezetők február 17-19-i tanácskozásáról

Bírósági Határozatok 2011. évi 311. sz. jogeset

Emlékeztető a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiuma 2009. október 14-én 13 órakor tartott Tanácselnöki Értekezletéről (forrás: Békés Megyei Rendőr-főkapitányság Bünmegelőzési Osztály, továbbiakban: BMRFK)

IRM/IKSZFO/4161-6/2009. iktatószámú, Draskovics Tibor IRM miniszter válasza a Legfelsőbb Bíróság Elnöke részére (BMRFK)

Kivonatos emlékeztető a Szociális és Munkaügyi Minisztériumban 2009. november 5-én megtartott gyámhivatal-vezetők értekezletén, A 2009. évi LXXII. törvény gyámhivatali és rendőrségi végrehajtása tárgykörben elhangzottakról (BMRFK)

Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára, Korinek László, Lévay Miklós: Kriminológia-Szakkriminológia, Complex Kiadó Jogi és Üzleti tartalom

Kemény Gábor: Piros lap az erőszaknak Ausztriában Belügyi Szemle 2006. 3. szám

Kerecsi Klára: A védtelen gyermek. Erőszak és elhanyagolás a családban KJK. Bp 1995.

Virág György: Családi iszonyok KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Bp. 2005.

Felhasznált joganyagok

1952. évi III. tv. a polgári perrendtartásról

1952. évi IV. tv. a házasságról, a családról és a gyámságról

1978. évi IV. tv. a büntető törvénykönyvről

CEDAW Egyezmény New York, 1979. december 18.

Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 1985. III. 26. 4. számú Ajánlása A családon belüli erőszakról

1994. évi XXXIV. tv. a rendőrségről

1994. évi LIII. tv. a bírósági végrehajtásról

1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

1998. évi XIX. tv. a büntető eljárásról

1998. évi LXIX. tv. a szabálysértésekről

1999. évi LXIX. tv. a büntető eljárásról

Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1450/2000. (IV: 3.) számú Ajánlása A nők elleni erőszak Európában

Európa Tanács Miniszteri Bizottság 5. sz. Ajánlása 2002. IV. 30. A nőknek az erőszak elleni védelméről

45/2003. (III. 16.) Országgyűlési Határozat a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról

T. 9837. sz. törvényjavaslat 2004. április a családon belüli erőszak miatt alkalmazható távoltartásról

115/2003. (X. 28) Országgyűlési Határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája rövid, közép- és hosszú távú céljainak végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról

1009/2004 (II. 26.) Kormányhatározata társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája rövid, közép- és hosszú távú céljainak végrehajtásával kapcsolatos kormányzati feladatokról

2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól

331/2006 (XII. 3.) Kormányrendelet a gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóságok szervezetéről és illetékességéről

1035/2008. (V. 30.) Kormányhatározat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája rövid, közép- és hosszú távú céljainak végrehajtásából származó 2008. évi feladatokról

T. 6306. sz. törvényjavaslat (2008. szept.) a családon belüli erőszak miatt alkalmazható távoltartásról

53/2009. (V.6.) AB. Határozat A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról_előzetes normakontroll

2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról

52/2009. (X.30.) IRM rendelet az ideiglenes megelőző távoltartó határozat meghozatalának részletes szabályairól

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről és a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

Internetes források (Utolsó letöltés dátuma: 2012.09.30.)

www.nokjoga.hu/alapinformaciok/statisztikak

www.nane.hu/eroszak/akcionap/16datum.rtf

<http://www.police.hu/tavoltartas>

<http://statinfo.ksh.hu/Stainfo/index.jsp>

http://www.nane.hu/kiadvanyok/kezikonyvek/rendszerbe_zarva.pdf 109-147. o.

<http://www.szivtars.hu/?id=archiv2&ard2=eroszak.htm>